

Maria Jokinen

LASTENTARHANOPETTAJAN PEDAGOGINEN SUUNNITTELU
PORIN KAUPUNGIN VUOROHOIDOSSA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2019

LASTENTARHANOPETTAJAN PEDAGOGINEN SUUNNITTELU PORIN KAUPUNGIN VUOROHOIDOSSA

Jokinen, Maria
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Tammikuu 2019
Sivumäärä: 49
Liitteitä: 2

Asiasanat: lastentarhanopettaja, pedagoginen suunnittelu, varhaiskasvatussuunnitelma, vuorohoito

Opinnäytetyössäni lastentarhanopettajan pedagoginen suunnittelu Porin kaupungin vuorohoidossa tutkittiin lastentarhanopettajien näkemyksiä ja mielipiteitä kyselytutkimuksen avulla suunnittelutyöstä vuorohoidossa uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan. Tutkimuskysymyksinä olivat 1. Miten toimintaa jatkossa tulee suunnitella, kun perustan tulee olla aivan toisenlainen kuin aiemman varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan? 2. Mihin uusi varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa ja velvoittaa lastentarhanopettajan suunnittelutyötä. Opinnäytetyössä on kuvattu lastentarhanopettajan suunnittelutyön keskeiset sisällöt varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja kirjallisuuden avulla. Teoreettisessa viitekehyksessä kirjoitan lastentarhanopettajan suunnittelutyöstä, lasten osallisuudesta, tuokiokeskeisyydestä, lasten tavasta suunnitella toimintaa, vuorohoidosta ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 sisällöistä ja velvoittavuudesta.

Opinnäytetyö sisältää myös kolme aiempaa tutkimusta lastentarhanopettajan työstä. Ensimmäinen on suoraan lastentarhanopettajan pedagogisesta suunnittelutyöstä, toinen tutkii vuorohoitoa ja kolmas kertoo lastentarhanopettajan pedagogisesta puheesta alle kolmivuotiailla. Opinnäytetyön laatija valitsi tämän tutkimuksen alle kolmivuotiaiden pedagogisesta puheesta opinnäytetyöhön siksi, että lastentarhanopettajan suunnittelutyöhön kuuluu yhä enemmän lapsen osallisuus ja kuuntelu. Lastentarhanopettajan tulee miettiä, miten osallistaa lapsia, jotka eivät kommunikoi välttämättä vielä sanoilla. Lisäksi alle kolmivuotiaiden ja siitä vanhempien pedagogiikka löytää erilaisia muotoja juuri kieleen, aktiivisuuteen ja hoivaan liittyen.

Kyselytutkimus lähetettiin kolmeen Porin kaupungin vuorohoito päiväkotiin 22 lastentarhanopettajalle. Kyselyyn vastasi 15 lastentarhanopettajaa. Tutkimustulokset on analysoitu aineistolähtöisesti käyttäen Amedeo Giorgin fenomenologista metodia, sekä hajontalukuja. Tutkimus onnistui, tutkimuskysymykseen vastattiin ja opinnäytetyön laatija sai oppia paljon uutta tutkimustulosten ja koko prosessin kautta. Tutkimustuloksissa näkyy lastentarhanopettajien yhtenäistä ja eriävää kommentointia lastentarhanopettajan suunnittelutyöstä vuorohoidossa. Opinnäytetyön laatijaa yllätti, miten yhteneväisiä vastauksia vastaajat antoivat, vaikka lastentarhanopettajana on vietetty hyvin erilainen määrä työvuosia ja koulutustaustassa oli hajontaa. Tutkimustuloksissa nousi esiin muun muassa lastentarhanopettajan pedagogisen vastuun tärkeys, leikki, havainnointi ja pedagoginen dokumentointi, suunnitteluun annettu aika ja paikka, lasten ja vanhempien osallisuus, sekä uusi varhaiskasvatussuunnitelma.

KINDERGARTEN TEACHER'S PEDAGOGICAL PLANNING WORK IN ROUND-THE-CLOCK CHILDCARE IN THE CITY OF PORI

Jokinen, Maria

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

January 2019

Number of pages: 49

Appendices: 2

Keywords: kindergarten teacher, pedagogical planning, early childhood education plan, round-the-clock childcare

In my thesis kindergarten teacher's pedagogical planning work in round-the-clock childcare in the city of Pori, was researched kindergarten teachers views and opinions through a survey about planning work in round-the-clock childcare in the light of the new early childhood education plan. Research questions in thesis were 1. How should activities be planned, now that the base of pedagogy is different than on the old early childhood education plan. 2. How does the new early childhood education plan lead and oblige kindergarten teacher's pedagogical planning work. In thesis it is described kindergarten teacher's key contents of the planning work in the base of the new early childhood education plan and literature. In the theoretical framework it is written about kindergarten teacher's planning work, children's involvement, moment centrality, children's way of planning actions, round-the-clock childcare and new early childhood educational plan 2016 contents and obligation.

The thesis also consists three earlier researches about kindergarten teachers work. The first is straight about kindergarten teacher's planning work, the second is about round-the-clock childcare and the third tells about kindergarten teacher's pedagogical speech with children under the age of three. The thesis author chose this third research about pedagogical speech with the children under the age of three part of the thesis, because in kindergarten teacher's work it includes more and more listening of the children and their involvement. Kindergarten teacher must think how children, who don't have language yet, can express themselves. Also, the pedagogical aspect is little bit different with the children under the age of three and older than that, if we think of language, involvement and care.

The survey was sent for 22 kindergarten teachers in round-the-clock childcare in the city of Pori. 15 kindergarten teachers answered in the inquiry. Research results are analyzed based on the material by using phenomenological method from Amedeo Giorgi. Dispersion numbers were also used. The research was successful. In the results we can see identical and differing comments about planning work. The thesis author was surprised how identical the answers were even though kindergarten teachers work experience in years and education was different for many. In research results stand out the importance of kindergarten teacher's pedagogical responsibility, playing, observation and pedagogical documenting, the place and time given for planning, children's and parent's involvement, and new early childhood educational plan.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2016.....	7
2.1	Uusi varhaiskasvatussuunnitelma	7
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pedagoginen sisältö.....	8
3	PEDAGOGINEN SUUNNITTELU.....	9
3.1	Kokonaisvaltainen pedagoginen suunnittelu	9
3.2	Tuokiokeskeisyydestä lasten osallisuuteen.....	11
3.3	Lasten ja aikuisten osallisuus työn suunnittelussa	12
4	VUOROHOIDO PORIN KAUPUNGISSA	15
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	16
5.1	Lastentarhanopettajan työn suunnittelu	16
5.2	Vuorohoido tutkimuksen kohteena.....	18
5.3	Alle kolmivuotiaiden pedagogiikka	20
6	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	22
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
8	TUTKIMUSTULOKSET	26
8.1	Tukevatko päiväkodin arvoperusta ja oppimiskäsitys suunnittelutyötäsi?..	28
8.2	Millainen on lastentarhanopettajan pedagogisen vastuun merkitys?.....	29
8.3	Mitkä painopistealueet painottuvat tällä toimintakaudella suunnittelutyössäsi?	31
8.4	Kuinka paljon lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa suunnittelutyötä?	34
8.5	Onko lapsen tuen tarve otettu huomioon suunnittelutyössä ryhmässä?.....	35
8.6	Toteutuvatko havainnointi ja pedagoginen dokumentointi?.....	36
8.7	Näkykö lasten ja vanhempien osallisuus toiminnan suunnittelussa?.....	38
8.8	Minkälaista tukea kaipaavat suunnittelutyöhösi?	43
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	44
10	LOPPUPOHDINTA.....	46
	LÄHTEET.....	48
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee lastentarhanopettajan pedagogista suunnittelua uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta vuorohoidossa. Työ on tilattu Porin kaupungin vuorohoidosta. Olen toteuttanut kyselytutkimuksen vuorohoidon lastentarhanopettajien keskuudessa kolmessa Porin kaupungin vuoropäiväkodissa. Kyselylomaketta on analysoitu kvantitatiivisesti siltä osin, että se sisältää kysymyksiä, joissa lastentarhanopettajalla on valittavanaan vastauksia mielialasta mittaavalta asteikolta. Kyselylomake on analysoitu kvalitatiivisesti siltä osin, että lastentarhanopettajat ovat saaneet perustella avoimiin kysymyksiin miksi he valitsivat tietyn vaihtoehdon mielialasta mittaavalta asteikolta. Kyselylomakkeessa on myös kaksi täysin avointa kysymystä. Koko aineisto on näin ollen analysointi kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä käyttäen. Käsitellen teoria osuudessani pedagogista suunnittelua, varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, vuorohoitoa Porin kaupungissa, sekä aiempia tutkimuksia aiheesta.

Lastentarhanopettajan suunnittelutyö on mullistunut keväällä 2018. Toukokuusta lähtien päiväkodeissa on otettu 13 prosenttia viikkotyöajasta lapsiryhmien ulkopuolella tapahtuvaan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Työaikamuutos koskee kunta-alalla päiväkodin johtajia, lastentarhanopettajia, sekä erityislastentarhanopettajia. Työvuoroluettelo on viikkotyöajasta varattava 13 prosentin työaikaosuus, noin viisi tuntia lapsiryhmän ulkopuolella tehtävään suunnitteluun-, arviointiin- ja kehittämiseen (S-A-K) sekä varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien laatimiseen. (Jaakkola 2018, 23)

Porin kaupungin varhaiskasvatuspäällikkö Ritva Välimäki on lausunnossaan 27.7.2018 (Sivistystoimi, varhaiskasvatus, 2018) ”Ohjeistus päiväkodin johtajille; lastentarhanopettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien työajan suunnittelu” linjannut, että suunnitteluajana tehdään muun muassa: oman lapsiryhmän opetus- ja

kasvatustoiminnan suunnittelua, sekä havaintojen ja dokumenttien kirjaamista; toiminnan peilaaminen vasuihin ja esiopetussuunnitelmiin. Suunnitteluajalla tehdään lapsen tukeen liittyviä suunnitelmia, asiakirjoja ja erilaisia lapsikuvauksia yhteistyö tahoille sekä niiden kirjaamista, sekä toiminnan yhteistä suunnittelua, kehittämistä ja arviointia lastentarhanopettajien kesken tai yhdessä erityisopettajan tai päiväkodinjohdajan kanssa.

Lastentarhanopettajat ovat saaneet merkittävän lisän suunnittelu-aikaan aiempaan nähden. Lisäksi uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 haastaa lastentarhanopettajia muuttamaan työskentelytapojaan pedagogisen suunnittelun suhteen. Kyselyni lastentarhanopettajien keskuudessa on toteutettu helmikuussa 2018 ennen kuin suunnitteluajan korotus tuli käyttöön. Lisäksi uusi varhaiskasvatussuunnitelma on otettu käyttöön vajaa vuosi siitä, kun toteutin kyselyn. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönotto työyhteisöissä vie aikaa, eikä kaikkia uusia toimintatapoja ole ehditty vielä ottamaan käyttöön.

Lastentarhanopettajan pedagoginen suunnittelutyö vuorohoidossa näkyy merkittävästi lapsen arjessa. Lastentarhanopettaja luo raamit yhdessä tiiminsä kanssa ryhmän kasvatukselle ja toiminnalle. Lastentarhanopettajalta kysytään rohkeaa johtamisosaamista vuorohoidossa viedä omaa työntekijätiimiään ja lapsiryhmää eteenpäin ryhmän vuorohoidon tarpeiden mukaan. Ei siis ole aivan sama mikä on lastentarhanopettajan suunnittelutyön pohjana. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan oppiva ja hyvinvoiva lapsi tarvitsee sen, että hänen mielenkiinnon kohteensa, vahvuutensa ja tarpeensa on otettu huomioon. Aikuiset rakentavat lapselle yhdessä lapsen kanssa oppimisympäristön, joka ruokkii hänen oppimistaan ja tutkimistaan. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa ilmaista itseään ja kehittyä oppimisen alueiden viitekehyksessä. Arjessa lapsen laaja-alaisen osaamisen taitoja kartutetaan ja hänen osallisuuttaan toiminnan suunnitteluun ja tekemiseen tuetaan. Lastentarhanopettaja on siis aivan uuden haasteen edessä, miten voi ottaa mahdollisimman hyvin huomioon lapsilta tulevat aloitteet ja ideat, ja toteuttaa ne ryhmän toiminnassa.

2 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2016

2.1 Uusi varhaiskasvatussuunnitelma

Vuonna 2016 julkaistiin uusi valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kuntiin ja kaupunkeihin on laadittu omat varhaiskasvatusta ohjaavat suunnitelmat, jotka määrittävät toteutettavaa varhaiskasvatusta. Ne on otettu käyttöön 1.8.2017. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma haastaa ja velvoittaa varhaiskasvatusta toteuttavia yhteisöjä ja yksilöitä muuttamaan ajatustapojaan ja toimintamallejaan, sillä se tarjoaa uusia toimintamalleja ja painopisteitä varhaiskasvatustyöhön. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painottuvat muun muassa vahvasti pedagogiikka ja sen suunnittelu, laaja-alainen osaaminen, oppiva yhteisö, toimintakulttuuri, vuorovaikutus, lasten ja huoltajien osallisuus, leikki, oppimisen alueet, sekä oppimisympäristö. Vanhassa varhaiskasvatussuunnitelmassa painottuivat erilaiset orientaatiot kuten matemaattinen ja eettinen orientaatio, oppimisen ilo ja hyvinvoiva lapsi, liikkuminen ja taiteellinen kokeminen, sekä leikkiminen ja tutkiminen. Tämä vanhempi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet oli käytössä vuodesta 2005 vuoteen 2017.

Uudistuksen lähtökohtana Varhaiskasvatussuunnitelman perusteille ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatus toteutetaan, sekä paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilain, jossa säädetään varhaiskasvatuksen tavoitteista, sekä lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Osa varhaiskasvatusta on esiopetus, jota säätelee perusopetustilain. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ohjaa esiopetusta Opetushallituksen määräyksestä annettuna. (Opetushallitus 2016, 8)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on ohjata ja tukea varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä ja tavoitteista, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on oikeudellisesti velvoittava määräys varhaiskasvatuksen järjestäjille. (Opetushallitus 2016, 8)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pedagoginen sisältö

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsuudesta, lapsesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa lasten oppimisen ja hyvinvoinnin toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen oppimisympäristössä, toimintakulttuurissa sekä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudessa. (Opetushallitus 2016, 20)

Varhaiskasvatus toteutuu lasten, henkilöstön ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa hoito, kasvatus ja opetus muodostavat eheän kokonaisuuden. Nämä kolme ulottuvuutta nivoutuvat käytännön toiminnassa yhteen, vaikka niitä voidaanakin teoreettisesti käsitellä erillisinä käsitteinä. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen edistämiseksi. Hoito, kasvatus ja opetus painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa, sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa. (Opetushallitus 2016, 21)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa varhaiskasvatusta luomaan toimintakulttuuriin ja pedagogiseen toimintaan sisältöjä. Se määrittelee mikä on oppimisen perusta ja miten tulisi käyttää erilaisia luovia toimintatapoja lasten kanssa. Toiminta lähtee varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan yhteisön arvoperustasta ja oppimiskäsityksestä, joiden pohjalta yhteisöihin luodaan toimintakulttuuri, oppimisympäristöt, työtavat, yhteistyö, pedagoginen dokumentointi, sekä työn arviointi ja kehittäminen. (Opetushallitus 2016, 36)

Kaiken keskiössä on oppiva ja hyvinvoiva lapsi, joka opettelee, kokee, toimii ja osallistuu. Lapsi leikkii, liikkuu, tutkii ja ilmaisee. Pedagogisen toiminnan suunnittelua ohjaavat lapsen mielenkiinnon kohteet ja tarpeet. Lapsen laaja-alaisen osaamisen taitoja kartutetaan varhaiskasvatuksessa. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin kuuluvat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologian osaaminen, sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Oppimisen alueina päivittäisessä pedagogiikassa toimivat kielten rikas maailma, ilmaisuuden monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, sekä kasvan, liikun ja kehityn. (Opetushallitus 2016, 36)

3 PEDAGOGINEN SUUNNITTELU

3.1 Kokonaisvaltainen pedagoginen suunnittelu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 määrittelee pedagogista suunnittelutyötä. Kokonaisvaltaisuus kuvaa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista. Tavoitteena on edistää lasten hyvinvointia ja oppimista sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu henkilöstön ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, lasten ja henkilöstön yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden. (Opetushallitus 2016, 36)

Seuraava kuvio on varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2016 ja kuvaa varhaiskasvatuksen suunnittelun perustaa ja sitä mitkä kaikki asiat tukevat sitä, että pedagogisen suunnittelutyön keskiössä kasvaa oppiva ja hyvinvoiva lapsi.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Opetushallitus 2016, 36)

Toiminnan tulee olla kokonaisvaltaista. Laaja-alaisen osaamisen vahva rooli antaa aihetta suunnitella toimintaa kokonaisvaltaisesti. Uudessa Vasussa lasten oppimista lähestytään entistäkin laajemmasta näkökulmasta. Sana Vasu on lyhenne varhaiskasvatussuunnitelmalle, jota käytetään puhekielessä varhaiskasvatuksessa. Lapsen oppimaan oppimista on tavoitteena tukea. Oppimaan oppimiseen liittyy näkemys lapsesta aktiivisena toimijana, jota tulee kannustaa luovaan ongelmanratkaisuun ja kriittiseen ajatteluun. (Ahonen 2017, 132-133)

Pedagoginen dokumentointi nähdään uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa myös tärkeänä työmenetelmänä suunnittelun kannalta. Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen toteuttamisen, suunnittelun, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa dokumentit, havainnot ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta.

Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa huoltajien ja lasten osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. (Opetushallitus 2016, 37)

3.2 Tuokiokeskeisyydestä lasten osallisuuteen

Varhaiskasvatusta on pitkään moitittu tuokiokeskeisyydestä ja erityisesti tuokioita on kritisoitu siksi, että niiden tiukasti aikuislähtöinen sisältö on ehkäissyt lasten osallisuutta. Uudessa Vasussa korostetaan lasten osallisuutta keskeisenä toimintaa ohjaavana arvona. Se tarkoittaa lasten aktiivista roolia myös pedagogista toimintaa suunniteltaessa. Pidetään tärkeänä niin lasten omaehtoista kuin koko yhteisön ideointia. Kuitenkin tästä huolimatta Vasussa huomioidaan myös aikuisten suunnittelema pedagoginen toiminta tärkeänä tekijänä. Pedagogista toimintaa tulee suunnitella niin, että siinä toteutuvat kaikki kolme suunnittelemisen ulottuvuutta. (Ahonen 2017, 133)

Kannattaa pohtia tarkasti pedagogisten tavoitteiden määritelmää. Tavoitteiden tulee olla tarkoin harkittuja ja kirkkaita. Ohjatun tuokion taustalla esimerkiksi tulee olla aina jokin selkeä syy, miksi se ylipäättään järjestetään. Toisaalta liian uskollinen toimintasuunnitelmassa pysyttäytyminen tai tuokion suunnitteleminen täyteen ehkäisee lasten osallisuutta ja mielekästä oppimista. Vaikka ohjatun pedagogisen toiminnan tulee aina olla suunnitelmallista, itse toiminta määrittyy lapsiryhmän vuorovaikutuksellisen prosessoinnin mukana ja elää hetkessä. Tämä edellyttää aikuisilta kykyä joustaa. Joustamiseen tarvitaan kykyä arvioida suunnitelman toimivuutta käytännössä. (Ahonen 2017, 134)

Toiminnan mielekkyyden reaaliaikainen arvioiminen on verrattain helppoa. Lasten viestien seuraaminen toiminnan aikana riittää. Sitoutumattomuus toimintaan näkyy monin tavoin lasten käyttäytymisessä. Lasten tarkkaavaisuuden herpaantuminen, häiritsevä käyttäytymien tai väsyminen on osoitus siitä, että suunniteltu toiminta ei ainakaan juuri sillä hetkellä ole lapsille mielekästä tai tarkoituksenmukaista. Toiminnan toimimattomuuden syytä kannattaa reflektoida aikuisten kesken ja pohtia yhdessä lasten kanssa. Olipa syy sitten mikä tahansa, aikuisen tulee omaa ammattitaitoaan ja sensitiivistä tilannetajuaan hyödyntämällä mukauttaa toimintaa

siten, että se on lapsista mielekästä. Varhaiskasvattajien pedagoginen ammattitaito mitataan heidän kyvyssään heittäytyä hetkeen. Kaiken pedagogisen toiminnan suunnittelussa avainasemassa on se, millaisissa kokoonpanoissa erilaisia asioita harjoitellaan. Joustavat ryhmittelyt varmistavat, että jokainen lapsi saa itselle sopivassa tahdissa harjoitella taitoja hänelle sopivalla tavalla. (Ahonen 2017, 134-135)

3.3 Lasten ja aikuisten osallisuus työn suunnittelussa

Päiväkodissa lapsen lähellä olevat aikuiset luovat omalla olemisellaan ja toimimisellaan ilmapiirin, jossa lapsi rakentaa käsitystä itsestään ja taidoistaan. Lapsi tarvitsee paljon kannustusta ja rohkaisua, kun hän tutkii, opettelee ja ottaa uusia asioita haltuunsa. Aikuisen toiminnassa on ratkaisevaa se herkkyys, jonka avulla hän tunnistaa lapsen erilaisia tunnetiloja, kuten esimerkiksi jännitystä, iloa, pelkoa tai surua. Ilman tätä herkkyyttä aikuisen on vaikea ymmärtää lapsen mielenkiinnon kohteita ja aloitteita, tai sitä mitä lapsi kulloinkin haluaa tai toivoo. Jos lapsi on utelias, rohkea ja aktiivinen, hän todennäköisesti nauttii itsenäisestä tekemisestä ja vapaudesta ja tarvitsee silloin rohkaisua uusien ideoiden toteuttamiseen. (Mikkola & Nivalainen 2013, 21)

Oppimiseen vaikuttaa kieli ja kyky ajatella itsenäisesti. Kun meillä on kieli, me voimme ilmaista itseämme, jakaa ajatuksiamme ja tulla toimiviksi jäseniksi sosiaaliseen yhteisöömme. Me voimme myös laajentaa tapaamme ajatella, sekä kehittää omia tarkoituksiperiämme asioista ja käsityksiämme tapahtumista omasta näkökulmastamme. Meistä voi tulla luovia ja innovatiivisia. Kyky ajatella itsenäisesti antaa toisen säkeen yksilöllisyyteemme. Ensimmäinen säe tulee biologisesta ja geneettisestä perimästä. Näin voimme käsittää itsemme persoonina, jonka mahdollistaa kielen ja tarkoituksen kehitys. Tämän mukana me kehitämme itseluottamusta ja se on toinen satunnainen ja tahaton puoli oppimisessamme. Kun me kehitämme tämän tunteen yksilöllisyydestä, omasta identiteetistä ja itseystä, on meillä kasvava joukko muistoja, joiden päälle me voimme rakentaa uusia muistoja ja uutta oppimista. Näin me voimme yhtyä neuvotteluun tarkoituksista ja tulkinnoista toisten kanssa ympäristössämme. (Jarvis 2007, 27)

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma korostaa lasten osallisuutta suunnitteluun. Moni lastentarhanopettaja varmasti miettii, mikä on osallistumisen ja osallisuuden ero. Mistä voi tunnistaa lasten ideat, miten niitä voi tukea syntymään ja milloin on oikea hetki tarttua niihin. Milloin on lapsen aika tuoda osallisuuttaan ja milloin hän tarvitsee aikuisen vahvaa auktoriteettia. On siis olennaista pohtia, miten paljon valinnanvapautta lapselle voidaan tarjota kullakin kasvatuksen osa-alueella. Missä asioissa aikuisen on oltava ehdoton auktoriteetti; kuvataidekasvatuksen, mediakasvatuksen ja moraalikasvatuksen valinnanvapauden perustelut poikkeavat toisistaan. Ajatuksellisesti ei ole vaikeaa nähdä lasta, sekä tarvitsevana että ”rikkaana”. ”Rikkaana” tarkoittaen erilaisia taitoja ja kykyjä omaavana, sekä kykenevänä. On päinvastoin mitä luontevinta ajatella, että lapsi on eri puolissaan innokas, osaava ja vahva, haavoittuvainen, kypsymätön ja tarvitseva. (Kalliala 2009, 17)

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma haastaa opettajan suunnittelutyötä uudella tavalla esimerkiksi siinä, miten lapsia otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun. Aikaisemmin tähän tarpeeseen on vastattu järjestämällä erilaisia lasten toiveiden viikkoja tai päiviä, jolloin lapset ovat saaneet valita ennalta rajattuun ajanjaksoon haluamansa toimintaa. Sen sijaan, että lasten oikeutta osallistua toiminnan suunnittelemiseen supistettaisiin erillisillä lyhyillä aikajaksoilla, tulisi uudistaa suunnittelemisen kulttuuria kokonaisvaltaisesti. Lasten tapa suunnitella tulevaa eroaa olennaisesti aikuisten tavasta ja tämä edellyttää tietoista toiminnan suunnittelemiseen liittyvien rutiinien ravistelemista. (Ahonen 2017, 136)

Lapsen osallisuus toiminnan suunnittelussa on opinnäytetyön laatijan näkökulmasta sitä, että lapsi otetaan päivittäin mukaan suunnitteluun. Lastentarhanopettaja ei tarjoa aina valmiita teemoja, tuokioita tai esimerkiksi askarteluja. Lastentarhanopettaja havainnoi ryhmää ja tekee pedagogista dokumentointia. Näiden työkalujen avulla lastentarhanopettaja saa tietoa lasten tarpeista ja mielenkiinnon kohteista. Lastentarhanopettaja on läsnä lapselle, kuulostelee ja katselee lapsen toimintaa. Lastentarhanopettaja on valmis muuttamaan toimintaa jos lapsi sitä lähtee rakentamaan johonkin suuntaan, hän on myös valmis luopumaan omista suunnitelmistaan, jos lapset lähtevät rakentamaan jotain joka palvelee heitä paremmin. Tähän hyvä esimerkki olisi vaikka pitkäkestoisen leikin jatkuminen. Ei tarvitse siivota välineitä tai vaihtaa toimintaa vaikka niin olisi suunniteltu aikaisemmin, jos toiminta

on lapsille hedelmällistä. Annuska Dal Maso kirjoittaa blogissaan Lapsen maailma lehdessä (Dal Maso 2018), että osallistaminen ei ole vain sitä, että päätöksenteon hetkellä sinä kysyt lapsesi mielipidettä. Lapsen osallisuus on kokonaisvaltaista lapsen tuntemista, kuuntelemista hetkinä joihin ei liity päätöksiä, hänen maailmankuvaansa tutustumista uudelleen ja uudelleen. Se tarkoittaa vuorovaikutusta ja läsnäoloa. Se tarkoittaa, että myös sinä kerrot miksi sinä haluat joitain asioita. Sinä kerrot miksi sinä teet ne päätökset jotka sinä teet. Osallistaminen on vuorovaikutusta, osa kommunikaatiota.

Hetkeen tarttuminen on perusedellytys varhaiskasvatustyön laadukkuuteen. Se ei tarkoita silti, että aikuisen tulisi muuttua lasten toiveita alati täyttäväksi hyväksi haltijattareksi. Varhaiskasvattajien joustavuutta kysytään kenties enemmän kuin koskaan suunniteltaessa toimintaa yhdessä lasten kanssa. Aikuisen luovuus ja heittäytyminen ylläpitävät lasten inspiraatiota. Pedagogiikka koskettaa kaikkea toimintaa varhaiskasvatuksessa ja tästä syystä se ei aina ole eikä sen pidäkään olla etukäteen harkittua. Arjessa tulee vastaan moninaisia pedagogisesti arvokkaita hetkiä. Niiden tunnistaminen vaatii aikuiselta paljon herkkyyttä. Herkkyyden merkitys korostuu aivan pienimpien lasten kanssa työskenneltäessä erityisesti. (Ahonen 2017, 136-137)

Arjen pienistä pedagogisista hetkistä voi syntyä merkityksellisiä ja pedagogisesti laajoja kokonaisuuksia, joiden parissa vietetään paljon aikaa. Arjen pedagogiikassa vanhempien osallisuus voi näkyä vaikkapa yhteisenä kotitehtävänä, jonka mukaan he voivat kuvata lapsensa kanssa eri ympäristöissä kasvavia voikukkia. Uudessa Vasussa mainitaan myös monipuoliset työtavat keskeiseksi pedagogisessa toiminnassa. Erityisesti luovat ja toiminnalliset tavat ovat lapsille mielekkäitä oppimisen keinoja. Tieto- ja viestintäteknologia, sekä lasten ohjattu ja omaehtoinen leikki rikastavat työtapojen kirjoa. Monipuolisia työtapoja ei tulisi Vasun mukaan pitää vain oppimisen välineinä; ne ovat samaan aikaan myös opetteluun kohde, jonka vuoksi niiden monipuolista hyödyntämistä tulee harjoitella. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteita tukeekin parhaiten pedagoginen suunnittelu, jossa huomioita suunnataan vaihtelevaan tiedon etsimiseen, vertailemiseen ja tuottamiseen yhdessä lasten kanssa. (Ahonen 2017, 137-138)

4 VUOROHOITO PORIN KAUPUNGISSA

Porin kaupungin internet sivuilla kerrotaan kaupungin tarjoamasta vuorohoidosta kolmessa eri päiväkodissa. (Porin kaupungin www-sivut 2018) Vuorohoitoa Porin kaupungissa tarjotaan vanhemmille työstä tai opiskelusta johtuen, joka ylittää päivisin toimivien päiväkotien toiminta-ajat. Vuorohoitoa Porin kaupungissa tarjoavat päiväkotit Veturitalli, Mesikämmen ja Pörriäinen. Päiväkotit Veturitallissa hoitoa tarjotaan ympärivuorokautisesti maanantaista sunnuntaihin. Päiväkotit Mesikämmenissä ja Pörriäisessä tarjotaan hoitoa klo 5:30-22:30 maanantaista perjantaihin. Päiväkotit Mesikämmenissä toimii neljä ryhmää ja se on aloittanut toimintansa vuonna 2008. Päiväkotit sijaitsee aivan Länsi-Porin kirkon vieressä ja on helposti tunnistettavissa vaaleanpunaisesta väristään.

Päiväkotit Veturitallissa toimii seitsemän ryhmää ja se palvelee itäisen alueen päivä- ja iltahoitotarpeissa ja koko Porin yö ja viikonlopputarpeissa. Yli kolme vuotiaiden ryhmät toimivat tarpeiden mukaan maanantaista sunnuntaihin klo 5.30-22.30. Pienten ryhmät toimivat myös kaikkina viikonpäivinä, sekä lisäksi ympärivuorokautisesti. Isommat lapset siirtyvät alakertaan siilien ryhmään yöpymään.

Päiväkotit toimii kahdessa kerroksessa. Joka lapsiryhmällä on omat kotialueensa, joiden lapset kasvattajineen käyttävät myös päiväkodin yhteisiä tiloja: verstasta, monitoimisalia, saunaa ja takkahuonetta. Alle 3-vuotiaiden ryhmät syövät omissa ryhmätiloissaan ja yli 3-vuotiaiden ryhmät aterioivat ruokasalissa. Päiväkotit toimii kahdessa kerroksessa, alle 3-vuotiaiden kotiryhmät ja Siilien ryhmä ovat päiväkodin ensimmäisessä kerroksessa. Yli 3-vuotiaat ovat toisessa kerroksessa.

Päiväkotit Pörriäisessä toimii kolme ryhmää ja se sijaitsee Toejoella. Päiväkotit on auki maanantaista perjantaihin klo 5.30-22.30, lasten hoidon tarpeen mukaan vaihdellen. Vuorohoitoa tarjotaan arkipäivisin niinä aikoina, jolloin lapsen molemmat vanhemmat tai samassa taloudessa asuvat aikuiset ovat opiskelun tai työn takia estyneitä hoitamaan lasta.

Vuorohoito eroaa merkittävästi tavallisesta päivähoidosta. Lapsen ja koko perheen elämänrytmi on erilainen kuin päivätoissa käyvän perheen. Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen kommentoi Ylen kotimaan uutisten internet sivuilla, että jos elämä vuorotyötä tekevästä aikuisesta tuntuu sekavalta ja kaoottiselta, niin silloin se heijastuu todennäköisesti myös lapsen elämään. On paljon kiinni aikuisen omasta suhtautumisesta ja siitä, miten asiat on saatu järjestyseen. On pääasia kuitenkin, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi, vaikka hoitajajoukko vuoropäiväkodeissa onkin tavallista suurempi. Hoitajat vaihtuvat päivän mittaan, koska myös he tekevät vuorotyötä. Vuorohoidossa pitkiä yhtäjaksoisia aikoja oleminen vaatii lapselta erityistä sopeutumiskykyä. On todennäköistä Sinkkosen mukaan, että lapsi jossakin vaiheessa kokee hylätyksi tulemisen tunteita, jos lähimpien ihmisten tapaamisessa on useiden päivien katkos. Sinkkonen kommentoi, että se, miten lapsi reagoi esimerkiksi jatkuvasti vaihtuviin hoitokavereihin on pitkälti temperamenttikysymys. Toinen lapsi saattaa olla arka ja vetäytyvä, siinä missä toinen lapsi saattaa osana turvallisuusstrategiaansa oppia nopeasti muodostamaan käsitteen, kuka voisi olla kiva kaveri ja ystäväystyy nopeasti. Tässä tarvitaan ohjaamista ja aikuisen hoksottimia, Sinkkonen korostaa. (Hevonoja 2013)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

5.1 Lastentarhanopettajan työn suunnittelu

Sosionomi (AMK) Anna-Maria Rauhala Vaasan ammattikorkeakoulusta on laatinut vuonna 2016 opinnäytetyön aiheesta lastentarhanopettajan työn suunnittelu. Tutkimuksen tulokset on saatu haastattelemalla kahdeksaa lastentarhanopettajaa kahdessa eri Vaasan kaupungin päiväkodissa. Anna-Marian tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lastentarhanopettajan työn suunnittelua, miten ja milloin työtä suunnitellaan ja miten varhaiskasvatussuunnitelman eri osaamiskokonaisuudet ja lapsen ominainen tapa toimia otetaan huomioon. Tarkasteltiin lisäksi, miten lastentarhanopettajan omat mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet vaikuttavat toimintaan ja sen suunnitteluun. (Rauhala 2016, 24)

Lastentarhanopettajilta kysyttiin, milloin toimintaa suunnitellaan. Jotkut haastatelluista mainitsivat suunnittelevansa toimintaa osasto- tai tiimipalaverissa. Lisäksi toimintaa suunniteltiin silloin, kun lapset ulkoilivat tai nukkuivat. Puolet vastaajista kertoi tekevänsä suunnittelutyötä myös omalla ajalla kotona. Muutama vastaaja kertoi tekevänsä suunnittelutyötä silloin, milloin on aikaa. (Rauhala 2016, 28)

Lastentarhanopettajilta kysyttiin, onko suunnitteluun varattua aikaa riittävästi. Ainoastaan yksi kahdeksasta lastentarhanopettajasta oli sitä mieltä, että suunnitteluun varattua aikaa on riittävästi. Syyt siihen, ettei aika riitä suunnitteluun olivat erilaisia. Haastateltavat kertoivat, että suunnittelu-aika ei kulu itse suunnitteluun vaan muiden töiden tekemiseen. Muilla töillä tarkoitettiin tiimi- ja osastopalavereita, työvuorojen sekä muiden kirjallisten töiden tekoa ja muiden juoksevien asioiden hoitoa. Kaksi vastaajista vastasi kysymykseen ainoastaan ”ei” eikä asiaa perusteltu tarkemmin. (Rauhala 2016, 29)

Haastattelussa kysyttiin suunnitteluvastuun jakamista. Kaikki kahdeksan tutkimukseen haastateltua lastentarhanopettajaa kertoivat jakavansa suunnitteluvastuuta jollakin tavalla. Muutama vastaaja mainitsi lastentarhanopettajan pedagogisen vastuun toiminnasta ja sen suunnittelusta. Kaksi vastaajaa mainitsi esikouluopettajan vastuun esikoululaisista. Lastentarhanopettajat suunnittelivat toimintaa yhdessä toisen lastentarhanopettajan, lastenhoitajien kanssa ja tiimipalavereissa. Toimintaa suunniteltiin myös tilanteissa, jossa ovat yhdessä muiden ryhmän aikuisten kanssa. (Rauhala 2016, 30)

Kysymykseen, joka koski varhaiskasvatussuunnitelman eri osaamisalueita, sekä niiden huomioonottamista toiminnassa, ja sen suunnittelussa tuli erilaisia vastauksia. Haastatellut kertoivat esimerkiksi, että toiminta suunnitellaan esiopetussuunnitelman mukaisesti. Osaamiskokonaisuuksia koskevia suunnitelmia ei avattu tarkemmin. Jotkut haastatelluista kertoivat, että osaamiskokonaisuudet otetaan huomioon niin hyvin, kun voidaan. Toimintaa suunnitellaan monipuolisesti joka osa-alueelta tai käytetään erilaisia teemapäiviä, jolloin osaamisalueet otetaan tarkempaan tarkasteluun. Jotkut haastatelluista kertoivat, että suunnittelussa otetaan huomioon lasten ikätaso ja osaaminen, ja sen mukaan suunnitellaan. Eri osaamiskokonaisuuksien suunnittelua ja huomioonottamista ei avattu tarkemmin. (Rauhala 2016, 31)

Rauhala selvitti haastattelussaan, miten lapsen ominainen tapa toimia otetaan huomioon toiminnassa ja sen suunnittelussa. Muutama haastateltavista kertoi, että toiminnassa ja sen suunnittelussa huomioidaan lapsen ikä ja sen mukaisesti toimitaan, ja että lasten vahvuuksia otetaan huomioon ja lapsia tuetaan. Esimerkiksi maalatessa pienemmät voivat maalata käsillään ja isommat voivat maalata pensseleillä. Yli puolet vastaajista mainitsivat leikkimisen ja leikin. Uusien asioiden opettelussa leikkiä pidettiin tärkeänä. Osa vastaajista mainitsi myös leikin merkityksen, ja sen että lapset oppivat leikkimään ja siihen kiinnitetään huomiota. Tutkiminen mainittiin Rauhalalle muutamassa haastattelussa. Vastauksista kävi ilmi, että lapset tutkivat esimerkiksi lintuja ja luontoa ja että lapsille annetaan erilaisia elementtejä leikkiin. Erilaiset teemakuukaudet mainittiin myös haastatteluissa, silloin huomioitiin erityisesti esimerkiksi erilaiset museot ja taide. Puolet vastaajista mainitsi liikunnan ja liikkumisen. Vastaajien mukaan lapsille järjestettiin kerran viikossa liikuntaa ja kiinnitettiin huomiota kävelymatkoihin. Liikunta tulee luonnostaan lasten ollessa ulkona, lisäksi liikunta oli osana toiminnallista opetusta. (Rauhala 2016, 33-34)

Kaikki haastatellut lastentarhanopettajat mainitsivat yhden tai useamman vahvuuden tai oman mielenkiinnon kohteen, jotka vaikuttavat työn suunnitteluun ja toteutukseen. Muutama haastatelluista mainitsi liikunnan ja liikkumisen. Lasten kanssa tykättiin käydä muun muassa retkellä. Jotkut mainitsivat myös laulun ja musiikin. Jollekin vastaajalle oli sillä hetkellä taide ja erityisesti italialainen taidettyli kiinnostuksen kohteena ja vastaaja oli tehnyt lasten kanssa teemaan liittyen erilaisia tehtäviä. Askartelusta ja kädentöistä pidettiin myös. Näyttelemine ja draama mainittiin myös ja näyttelemistä käytettiin apuna esimerkiksi tilanteiden purussa. Käsinnukkeja käytettiin apuna uusien asioiden opettelussa. (Rauhala 2016, 34-35)

5.2 Vuorohoito tutkimuksen kohteena

Maria Alanen on pro gradussaan Tampereen yliopistossa kasvatustieteiden tiedekunnassa kesäkuussa 2016 tutkinut lastentarhanopettajien ja vanhempien kokemuksia vuorohoidosta. Hänen tutkimuksensa tarkoitus oli selvittää, miten lastentarhanopettajat ja vanhemmat kuvaavat vuorohoitoa, ja mitä yhtäläisyyksiä ja eroja heidän kuvauksissaan esiintyy. Tutkimuksen tuloksissa kokemukset vuorohoidosta on jaettu viiteen

aihealueeseen, jotka ovat lasten sijoittuminen vuorohoitoon, lasten epäsäännölliset hoitoajat, lasten hyvinvointi, vuorohoidon toimintakulttuuri, sekä vanhempien ja lastentarhanopettajien välinen yhteistyö. (Alanen 2016 2, 46)

Lastentarhanopettajien ja vanhempien kertomuksissa esiintyi myös huolipuhetta, jonka Alanen on jakanut neljään osaan: huoleen perheistä ja vanhemmuudesta, huoleen lapsista ja huoleen vuorohoito- ja päivähoitojärjestelmästä sekä vanhempien huoleen omasta elämäntilanteestaan. Viimeinen näistä koski vanhempien kokemusta ja kolme ensimmäistä koskivat lastentarhanopettajan kokemuksia. (Alanen 2016, 57)

Tutkimuksessa vanhemmat luottivat vuorohoidon henkilökuntaan, mikä tuli vahvasti esiin vanhempien haastatteluissa. Vanhemmat kokivat, että vuorohoidon hyvä henki ja hyvät tyypit, tiivis työyhteisö sekä läheisyys vanhempien ja hoitajien välillä edesauttoivat lasten sopeutumista ja yhteistyötä vanhempien kanssa. Hoitohenkilökunnan he luottivat huolehtivan siitä, että lapsi osallistuu tasapuolisesti toimintaan. Luottamus korostui erään vanhemman verratessa hoitajia sijaisvanhempiin, sillä lapset viettävät niin ison ajan elämästään päivähoidossa. Luottamus päiväkodin henkilökuntaan tuli myös esiin elämäntilanteen vaikeutuessa. (Alanen 2016, 63)

Tutkimuksessa voidaan todeta, että molemmat osapuolet pitivät vuorohoitoa hyvänä ja erittäin tarpeellisena palveluna perheille. Vuorohoitoa kuvattiin joustavaksi. Lastentarhanopettajien kokemuksen mukaan joustavuus näkyy henkilökunnan ominaisuuksissa reagoida muuttuviin tilanteisiin, aivan työvuorojen vaihdoksia myöten. Vanhemmille joustavuus merkitsi nopeaa hoitopaikan saantia, sekä mahdollisuutta joustavasti vaihtaa lasten hoitoaikoja tarpeen vaatiessa. Vuorohoitoryhmissä joustavuus sitten taas saattaa kostautua henkilökunnan väsymisenä ja riittämättömyydentunteen kokemuksena. (Alanen 2016, 63-64)

Lastentarhanopettajat kaipasivat tutkimuksessa lainsäädännöllistä tukea vuorohoidon toiminnan toteuttamiseen. Ohjeiden ja selkeiden toimintamallien puuttuminen koettiin epävarmuustekijäksi, joka vaikutti työssäjaksamiseen. Lastentarhanopettajat olivat tutkimuksessa huolissaan resurssien riittämättömyydestä ja kuvailivat vuorohoidon olevan välillä lasten säilytyspaikka. Lastentarhanopettajan puheesta välittyi toive kahdesta opettajasta ryhmässä. Lastentarhanopettajilla oli myös kokemus, että ei kykene

tekemään työtään haluamallaan tavalla. Vastauksista välittyi ajatus myös vuorohoidon erityisasemasta tai paremminkin poikkeusasemasta. Lastentarhanopettajat kantoivat huolta vanhemmuudesta ja perheistä. Huolipuhe liittyi elämäntapojen ja yhteiskunnan muutoksiin. (Alanen 2016, 64-65)

5.3 Alle kolmivuotiaiden pedagogiikka

Valitsin tämän tutkimuksen ”Alle kolmivuotiaiden pedagogiikka” aiheekseni opinnäytetyöhöni, vaikka se ei suoraviivaisesti tutki lastentarhanopettajan suunnittelutyötä, tutkii se kuitenkin sitä, miten voidaan löytää pedagoginen väylä toimia ja suunnitella toimintaa alle kolmivuotiaiden parissa. Miten lastentarhanopettaja kommunikoi pedagogisesti alle kolmivuotiaiden kanssa.

Hanna-Maria Lindberg on tutkinut marraskuussa 2016 pro gradussaan Tampereen yliopistossa kasvatustieteiden tiedekunnassa alle kolmivuotiaiden pedagogiikkaa tehden diskurssianalyttisen tutkimuksen lastentarhanopettajien pedagogisesta puheesta. Materiaali on kerätty lastentarhanopettajien kirjoitelmina ja videoituna ryhmäkeskustelutilanteena. Hänen tutkimuskysymyksenään olivat 1. Miten alle 3-vuotiaiden opettajat tuottavat pedagogiikkaa puheessaan?

- Minkälaisia tulkintarepertuaareja alle kolmivuotiaiden pedagogiikasta on mahdollista tulkita lastentarhanopettajien puheesta? 2. Mikä on lapsen positio opettajan tuottamassa pedagogisessa puheessa?

Tutkimuksen tuloksena aineistosta löydettiin useita erilaisia, mutta osittain päällekkäisiä puhetapoja, jotka tiivistyivät neljäksi tulkintarepertuaariksi. Näitä ovat: 1. Kasvattaja lapsen tulkkina, 2. Uuden sukupolven opettajat, 3. Hyvän olon pedagogiikkaa ja 4. Vuorovaikutuksen pedagogiikkaa. (Lindberg 2016, 37)

Kasvattaja lapsen tulkkina sisältää lapsen tuntemiseen, sensitiivisyyteen ja läsnäoloon sekä kiireettömään arkeen liittyvän puheen merkityksiä. Opettajat tuottavat omaa opettajuuttaan tulkkina olemisen kautta. Kun lapsi ei vielä itse kerro sanoin ja ilmaise itseään ulkopuolisen näkökulmasta ymmärrettävästi, kasvattajan tehtävänä on mennä fyysisesti lapsen tasolle, tarkkailla, kuunnella, sanoittaa lapsen toimintaa ja löytää

yhteinen kieli lapsen kanssa. Tutkimuksessa yksi opettaja on antanut itsensä niin avoimeksi lasten aloitteille, että puhumattominkin lapset ovat oppineet pystyvänsä vaikuttamaan toiminnan ja leikin etenemiseen. Aikuisen läsnäolon merkityksen tämä repertuaari kytkee sisäänsä ehdottomana välttämättömyytenä. (Lindberg 2016, 37)

Uuden sukupolven opettajat keskustelussa tuli ilmi esimerkiksi se, miten vähän alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatukseen tarjotaan mitään valmiita menetelmiä. Pienten opettajat eivät perustakaan työtänsä valmiiden menetelmien varaan, vaan sisällyttävät opetustyön erityisesti leikin yhteyteen. Aineistossa korostui perinteistä irti päästäminen ja vanhojen tapojen jyrkkä vastustaminen. Menneisyys, nykyhetki ja osittain myös tulevaisuuteen katsominen näkyi puheessa. (Lindberg 2016, 39)

Perinteisiksi toimintatavoiksi opettajat luokittelivat yhteisessä keskustelussa tuokiot, odottelutilanteet ja jonotuksen, kalenterin käytön, vuodenaikojen seuraamisen ja viikonpäivien nimeämisen. ”Perinteinen” tässä tutkimuksessa tarkoittaa perinteistä siinä mielessä, miten opettajat (kaikki alle 20 vuotta alalla olleita) näkevät viime vuosikymmenien pedagogiikan kehityksen. Päivä- ja aamupiiritilanteita kritisoidessa kritiikki kohdistui erityisesti piirin aikuisjohtoisiin menetelmiin, ei niinkään sisältöihin, vaikka viikonpäivien opettelu edustikin opettajien puheessa esimerkkiä vanhanaikaiseksi mielletystä perinteisestä pedagogiikasta. (Lindberg 2016, 39)

Hyvän olon pedagogiikka aineistossa toistuivat seuraavat sanaparret: lapsen hyvä päivä, lapsen hyvä olo, lapsen turvallinen olo, yhteinen kiva juttu, ilon ja riemun kokemukset. Hyvän olon puheeseen liitettiin yleensä pienissä ryhmissä tapahtuva toiminta, lapsista itsestään lähtenyt toiminta sekä lapsen ja aikuisen välinen yhteinen toiminta. Hyvän olon opettelu on opettajan pedagoginen ratkaisu, sillä lapsi oppii, jos hän voi hyvin. Lapsen rooli tässä repertuaarissa on osallinen, aktiivinen sekä aikuisen kanssa tasavertainen, kuitenkin edellyttäen aikuiselta sensitiivisyyttä, läsnäoloa ja vastavuoroisuutta. Kosketuksen, sylin ja läsnäolon avulla rakennetaan hyvän olon pedagogiikka. (Lindberg 2016, 41)

Viimeisimpänä aineistosta voitiin erottaa vuorovaikutuksen pedagogiikka. Alle kolmivuotiaiden varhaiskasvatus on ennen kaikkea vuorovaikutustyötä. Se millaista

vuorovaikutus on, etenkin kasvattajien ja lasten välillä, on pedagogisen toiminnan laadun suurin kysymys. Vuorovaikutuksen merkitys osana pedagogista työtä oli opettajien puheessa eniten toistunut asiakokonaisuus. Pelkästään vuorovaikutus-sana toistui aineistossa yli 25 kertaa. Vuorovaikutuksen merkityksestä, etenkin lämpimän vuorovaikutuksen, puhuttiin koko pedagogisen toiminnan edellytyksenä ja itsestäänselvytenä. (Lindberg 2016, 43)

Lapsen positio tämän repertuaarin sisällä on hyvin vaihteleva. Vuorovaikutus ei vielä itsessään määrittele toimijoiden rooleja. Parhaimmillaan kasvattava vuorovaikutus on dialogista. Keskustelijat ovat tasavertaisia keskenään. Ei ole kaukaa haettua puhua dialogisuudesta alle 3-vuotiailla, sillä se voi myös toteutua nonverbaalin vuorovaikutuksen avulla. Opettajat puhuvat hassuttelusta, huumorista, eläytymisestä lapsen tunteisiin sekä yhteisistä laulun ja tanssin tuoman riemun kokemuksista. Vuorovaikutus on väistämättä tietyissä päiväkodin tilanteissa myös aikuiselta tulevia käskyjä tai yksisuuntaista puhetta. Lisäksi vuorovaikutuspuheessa lapsi asemoitiin myös tarvitsijaksi, esimerkiksi lohdutus- ja sylipuheen kautta. (Lindberg 2016, 44)

6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyön tavoitteena oli vastata tutkimuskysymyksiin: 1. Miten toimintaa jatkossa tulee suunnitella, kun perustan tulee olla aivan toisenlainen kuin aiemman varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan? 2. Mihin uusi varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa ja velvoittaa lastentarhanopettajan suunnittelutyötä?

Miten lastentarhanopettajan tulisi suunnitella pedagogista toimintaa lapsille arkeen, kun emme enää käytä varhaiskasvatussuunnitelman perusteita 2005, vaan olemme siirtyneet uuteen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa valtakunnallisesti toteutettavaa varhaiskasvatustyötä. Millaisia asioita lastentarhanopettajan tulee sisällyttää pedagogiseen toimintaansa suunnittelutyön kautta, jotta varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet täyttyvät.

Opinnäytetyö on tilattu Päiväkotia Veturitallin johtajan Tuija Anoschkinin toimesta. Haluan opinnäytetyöni kautta selvittää, mitä ajatuksia lastentarhanopettajilla on suunnittelutyöhön liittyen vuorohoidossa. Vuorohoidin näkökulman tuli Tuija Anoschkinin mukaan näkyä kysymyksissä lastentarhanopettajille. Päiväkotia Veturitallissa on viety uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa ahkerasti lastentarhanopettajien ja koko yhteisön työhön, mutta työtä tuki riittää vielä pitkäksi aikaa, sillä varhaiskasvatussuunnitelma on laaja ja se tarjoaa paljon uusia toimintamalleja työhön. Tavoitteena on ollut, että tämän opinnäytetyön kautta päiväkodin johto ja lastentarhanopettajat voisivat saada vastauksia lastentarhanopettajan suunnittelutyöhön vuorohoidossa uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti ja rakentaa yhdessä suunnittelutyötä.

Tuomi (2007, 19) määrittelee laajempaan näkemykseen perustuvia tutkimuksen määritelmiä. Tutkimuksella on kaksi tarkoitusta: tuottaa käsitteitä teorian rakentamiseksi ja testata teoreettisia suhteita. Tutkimus on tieteellinen kokeellinen tai ei-kokeellinen tutkimusprosessi, joka sisältää systemaattisen, tarkoituksenmukaisen ja huolellisen tietojen keruun. Tutkimuksen viimeinen päämäärä on kehittää tieteellinen ja järjestelmällinen tietoperusta. Tutkimus on muodollinen, systemaattinen ja täsmällinen prosessi, jonka tarkoituksena on tuottaa ratkaisuja ongelmiin tai löytää ja tulkita uusia suhteita ja tekijöitä. Tutkimus on prosessi, jonka avulla tarkastellaan erityisiä kysymyksiä ja erityisiä alueita. Tarkoituksena on saada vastaus esitettyihin kysymyksiin.

Opinnäytetyössäni pystyimme testaamaan teoreettisia suhteita esimerkiksi tarkastelemalla lastentarhanopettajien vastauksia lasten osallisuudesta työn suunnittelussa. Vastaajilla oli realistinen näkemys siitä, mitä lasten osallisuus on ja he pystyivät arvioimaan osallisuutta hyvin. Opinnäytetyössä tiedot kerättiin tarkoituksenmukaisesti ja huolellisesti varhaiskasvatussuunnitelman keskeisten sisältöjen pohjalta. Opinnäytetyön kautta halusin selvittää lastentarhanopettajien mielipiteitä lastentarhanopettajan suunnittelutyöstä ja saada vastauksia ja ratkaisuja pedagogiseen suunnittelutyöhön. Lastentarhanopettajan pedagoginen suunnittelutyö on erityinen alue varhaiskasvatustyössä. Tutkimuksen kautta etsittiin vastausta tutkimuskysymyksiin, jotka olen maininnut aiemmin luvun alussa.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Kyselylomake lastentarhanopettajille syntyi oikeastaan yhteistyön kautta. Olin itse hahmotellut kyselylomaketta ja kysynyt siihen palautetta, sekä ohjaavalta opettajalta, että päiväkotiti Veturitallin johtajalta. Kun palaute ei ollut kauhean hyvää, päätin lähteä vielä syvällisemmin tutustumaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016. Lisäksi kävimme läpi kyselylomakettani opinnäytetyö ohjausryhmässäni. Sain sieltä todella hyviä vinkkejä siitä, miten voisin ottaa mukaan myös kvantitatiivisia kysymyksiä, pelkkien kvalitatiivisten sijaan.

Tästä oikeastaan lähti koko prosessi vauhdilla liikkeelle. Kahlasin syvällisesti läpi koko varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 Vasun käyttöopas kirjan avulla. Kysymykset alkoivat hahmottumaan pikkuhiljaa. Otin käyttöön muiden opiskelijoiden suositteleman google forms kyselyn, jonka avulla pystyin luomaan monivalinta- ja avoimia kysymyksiä. Huomasin, että olin saanut kasattua todella kattavan kyselyn, johon mielestäni olin saanut sisällytettyä kaikki uuden varhaiskasvatussuunnitelman kannalta olennaiset kysymykset liittyen lastentarhanopettajan pedagogiseen suunnitteluun. Jos en olisi rohkeasti kysynyt palauteta toisilta ihmisiltä kyselylomakkeeseen, en olisi saanut siitä niin hyvää tehtyä. Ilman hyvää kyselylomaketta aineistoni olisi jäänyt myös todella suppeaksi luultavasti.

Kyselylomakkeeseen keräsin vielä kommentteja, sekä päiväkotiti Veturitallista, ohjaavalta opettajalta, että tuntemiltani lastentarhanopettajilta. Sain hyvää ja vielä hiukan korjaavaa palautetta, ja kysely oli sitten pientä muokkaamista vaille valmis. Toimitin kyselyn sekä sähköpostilla tulostettavana versiona, että sähköisenä google forms kyselynä päiväkotiti Veturitallin johtajan kautta Veturitallin, Mesikämmenen ja Pörriäisen päiväkodin lastentarhanopettajille. Kyselylomake toimitettiin saatekirjeen kera vastaa-jille. Kyselylomake ja saatekirje löytyvät opinnäytetyön liitteistä. Kyselyn palautus opinnäytetyön laatijalle tapahtui suljetussa kirjekuoressa tai suoraan nimettömästi google forms kyselyn kautta vastattuna. Kysely toimitettiin lastentarhanopettajille helmikuun puolella välissä 2018 ja vastausaikaa oli kaksi viikkoa.

Tutkimuskysymykset ja tutkimusongelma ratkaistaan tiedolla eli kerätyillä aineistoilla. Tutkimusongelmaan etsitään aineiston avulla ratkaisu. Tiedonkeruumenetelmät riippuvat tutkimusotteesta. Otteelle tyypilliset tiedonkeruumenetelmät seuraavat tutkimuspolun jälkeen. Laadullisessa tutkimuksessa aineistona ovat erilaiset teemahaastattelut, haastattelut, dokumentit ja havainnoinnit. Määrällisessä tutkimuksessa tiedot perustuvat mm. tilastoihin ja kyselylomakkeisiin. Kerättyjä aineistoja voidaan vain käsitellä aineistolle tyypillisin analyysimenetelmin. Tarvittava tieto tulee saada jostakin, on valittava mitkä ovat tietolähteet. Tietolähteenä voivat olla tutkittavan ilmiön erilaiset dokumentit ja ihmiset. Havaintoyksiköiltä tieto voidaan kerätä eri tiedonkeruumenetelmillä, kuten kyselyillä ja haastatteluilla. (Kananen 2014, 41-43)

Aineistoa sain runsaasti kasaan kyselytutkimuksesta ja sitä oli helppo lähteä analysoimaan sen runsauden vuoksi. Kyselyssä oli sekä avoimia, että monivalintakysymyksiä. Aineisto kyselystä on analysoitu aineistolähtöisesti käyttäen Amedeo Giorgin fenomenologista metodia. Monivalintakysymyksissä on laskettu vastausprosentit kuvioihin. Lisäksi kuviot 4, 8 ja 10 on analysoitu käyttäen hajontalukuja.

Aineiston analyysissa on Giorgin mukaan viisi eri vaihetta. Vaiheessa yksi pyritään kokonaisnäkemykseen, vaiheessa kaksi toteutetaan jako merkitysyksiköihin, vaiheessa kolme tehdään käänös tutkittavan yleiselle kielelle, vaiheessa neljä muodostetaan yksilökohtaisia merkitysverkostoja ja vaiheessa viisi luodaan yleinen merkitysverkosto. (Virtanen 2006, 175)

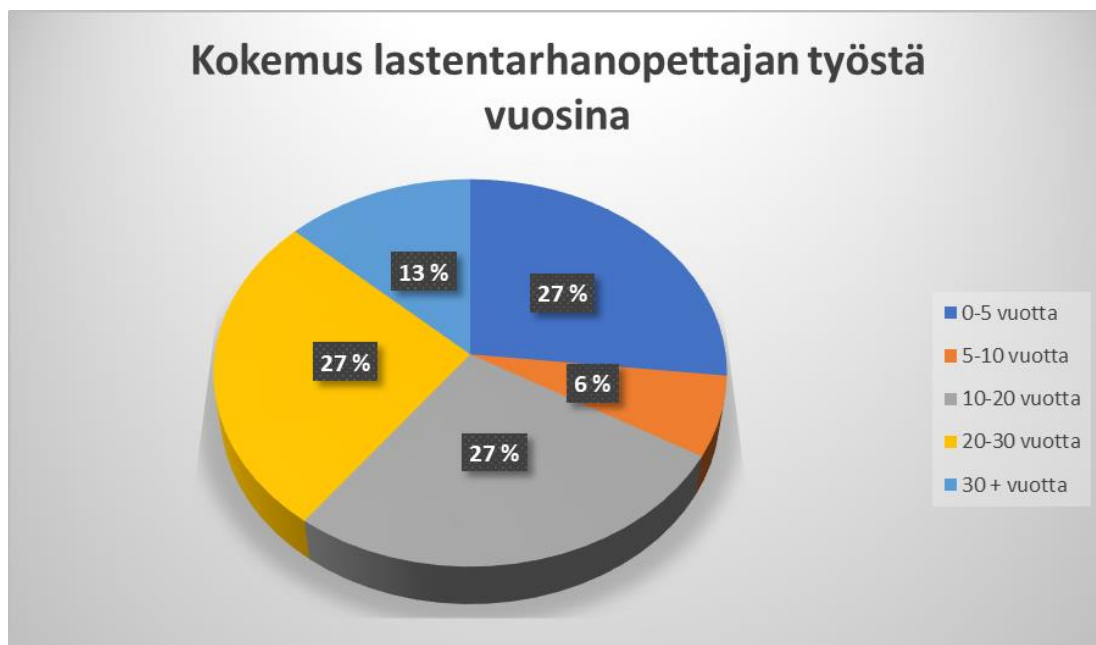
Aineistoa analysoitaessa opinnäytetyön laatija on ottanut mukaan kaikenlaiset vastaukset. Opinnäytetyön laatija ei ole pyrkinyt saamaan lukijalle jotakin tiettyä kuvaa vastauksista, vaan järjestänyt ne pedagogisen taitonsa ja tietämyksenä mukaan lukijalle ymmärrettävään järjestykseen. Opinnäytetyön laatijan pedagoginen taito ja tieto on kertynyt viiden vuoden aikana päiväkodissa työskennellessä, joista kaksi vuotta vuorohoidossa. Kasvatustieteen, erityispedagogiikan ja varhaiskasvatuksen opinnot yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa ovat lisänneet opinnäytetyölaatijan ymmärrystä ja tietoa myös. Tutkimuksen luotettavuudesta kertoo se, että toisilleen ristiriitaisia tai vastakohtaisia vastauksia ei ole pyritty piilottamaan, vaan kaikki vastaukset on tuotu mukaan aineistoon.

Luotettavuuden arvioinnissa tutkijan näkökulmasta käsin on keskeistä kuvata ne asiat avoimesti, joissa tutkijalla ja tutkimuskohteella on olemassa yhteys. Tutkijan subjektiviteettia ei koskaan ole tutkimuksessa täysin eliminoidavissa. Tutkijan tulee yleistettävään tietoon pyrkiessään pyrkiä eristämään tiedolliset löydökset muusta kokemuksestaan mahdollisimman hyvin. (Virtanen 2006, 199)

8 TUTKIMUSTULOKSET

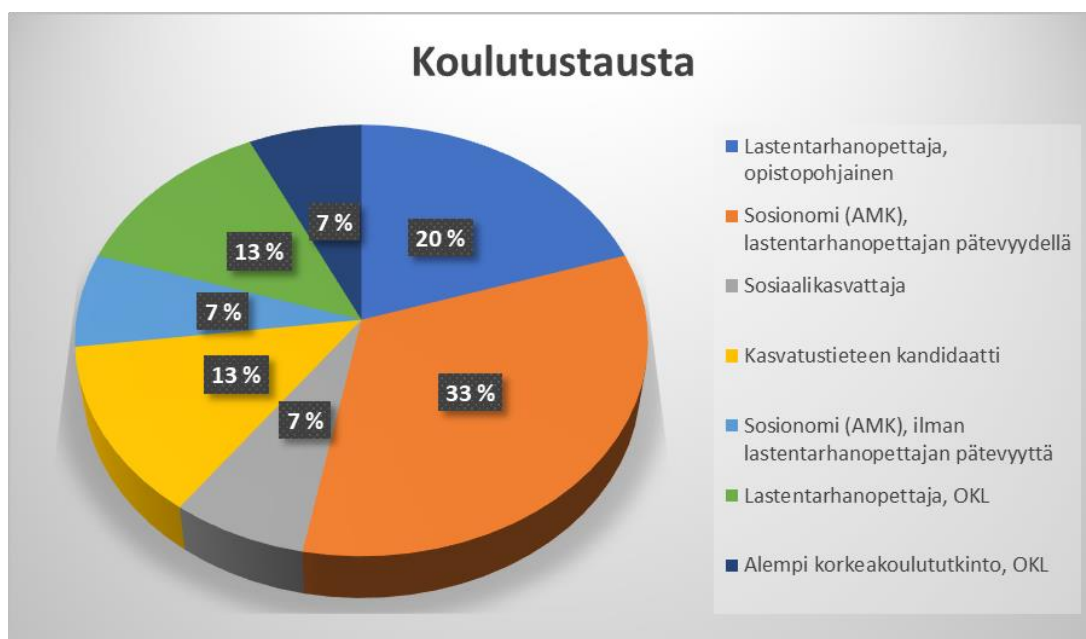
Kysely lastentarhanopettajan pedagogisesta suunnittelutyöstä Porin kaupungin vuorohoidossa lähti liikkeelle vastaajien tietojen taustoittamisella. Lastentarhanopettajilta kysyttiin heidän työkokemusvuosiaan alalla, sekä koulutusta. Viisi vastaajaa eli 33 % olivat sosionomeja, joilla on lastentarhanopettajan kelpoisuus. Vastaajista löytyi myös paljon henkilöitä, joilla on pitkä työkokemus, sillä 27 % vastaajista, eli neljä vastaajaa oli työskennellyt alalla 20-30 vuotta ja 13 %, eli kaksi vastaajaa yli 30 vuotta. Kysely lähetettiin 22 lastentarhanopettajalle ja siihen vastasi 15 lastentarhanopettajaa. Vastausprosentti oli 68 %.

Kuviossa 2, 6 % on yksi vastaaja, 13 % kaksi vastaajaa ja 27 % neljä vastaajaa.

Kuvio 2. Kokemus lastentarhanopettajan työstä vuosina.

Kuviossa 3, 7 % on yksi vastaaja, 13 % on kaksi vastaajaa, 20 % on kolme vastaajaa ja 33 % on viisi vastaajaa.

Kuvio 3. Koulutustausta

8.1 Tukevatko päiväkodin arvoperusta ja oppimiskäsitys suunnittelutyötäsi?

Vastaajilta kysyttiin: ovatko päiväkodin arvoperusta ja oppimiskäsitys uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisia ja tukevatko ne suunnittelutyötä. Vastaajien kohdalta saatiin taulukkoon 1 seuraavat tulokset, jotka tarkastellaan sosionomi (AMK), lastentarhanopettajan kelpoisuudella varustettujen lastentarhanopettajien näkökulmasta.

Taulukko 1. Päiväkodin arvoperusta ja oppimiskäsitys

	Sosionomi (AMK), Ito	Muut
Täysin samaa mieltä	2	8
Jokseenkin samaa mieltä	3	2

Vastauksia tarkastelemalla havaitaan, että sosionomi lastentarhanopettajien mielipiteiden hajonta on suurempaa kuin muiden vastaajien. Sosionomi lastentarhanopettajat yhtyvät muita enemmän siihen, että päiväkodin arvoperusta ja oppimiskäsitys ovat jokseenkin uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisia ja tukevat heidän suunnittelutyötänsä jokseenkin.

Kuviossa 4, 33 % on viisi vastaajaa ja 67 % kymmenen vastaajaa.

Kuvio 4. Päiväkodin arvoperusta ja oppimiskäsitys

8.2 Millainen on lastentarhanopettajan pedagogisen vastuun merkitys?

Lastentarhanopettajilta kysyttiin: millainen merkitys on lastentarhanopettajan pedagogisella vastuulla lapsen hoitopäivän laatuun vuorohoidossa. Perustellessaan vastauksiaan lastentarhanopettajan pedagogisesta vastuusta avoimessa kysymyksessä, lastentarhanopettajat kertoivat seuraavaa. Arjen käytänteistä ja arkipedagogiikasta puhuttaessa, vastaajat nostivat esille, että lastentarhanopettajan tehtävänä on luoda yhdessä tiimin kanssa arjen käytänteet ja pedagogiset linjat lapsiryhmälle. Vuorotyöntekijöitä on paljon ja tiimin jäsenten tulee sitoutua siihen, mitä palaverissa sovitaan, vaikka ei olisikaan aina paikalla. Lastentarhanopettajan tehtävä on myös tiedottaa kaikkia ryhmän jäseniä toiminnan sisällöstä. Jos käytänteet nähdään epätoimiviksi, niin niitä tulee muokata toimivammaksi yhdessä.

Lastentarhanopettajan pedagogisen vastuun katsottiin merkitsevän, että lastentarhanopettaja avaa muille tiimin jäsenille pedagogiikkaa, jolloin kaikilla on käsitys siitä, miten lasten hyvinvointia ja oppimista voidaan edistää. Lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja yhdessä miettivät miten lapselle luodaan hyvä päivä. Jos asiat eivät mene yhdessä sovitulla tavalla, tulee lastentarhanopettajan ottaa asia puheeksi. Toimivan arkipedagogiikan katsottiin lisäävän lasten turvallisuuden tunnetta ja lasten kykyä ennakoida tulevaa. Lapsen koettiin oppivan uusia asioita, kun hän tuntee olonsa turvallisiksi ja hänen tarpeisiinsa vastataan.

Lastentarhanopettajat nähtiin ryhmänsä johtajina ja koettiin, että kun yhteiset käytänteet on sovittu, niin on helppo työskennellä mihin vuorokauden aikaan tahansa, kun niistä pidetään kiinni. Kaiken läsnäolon lasten kanssa koettiin olevan pedagogista, eikä pedagogiikka toteudu ainoastaan yksittäisissä toimintatuokioissa, vaan arjen oppimista tapahtuu kaikissa arjen osa-alueissa. Eräässä vastauksessa todettiin, että kun arki toimii, niin se tukee jo paljon lasta ja sitä kautta se laajentuu myös iltaan ja viikonloppuun. Tiimin yhteisenä tavoitteena tulee olla toiminnan toteuttaminen suunnitelmien mukaan myös iltapäivisin, iltaisin ja viikonloppuisin.

”Lastentarhanopettaja vastaa oman ryhmänsä toiminnasta myös illoissa ja viikonlopuissa. Lastentarhanopettaja käy pedagogista keskustelua lastenhoitajien kanssa. Yhdessä mietimme, miksi ja miten luomme lapsille hyvän päivän. Lastentarhanopettajan

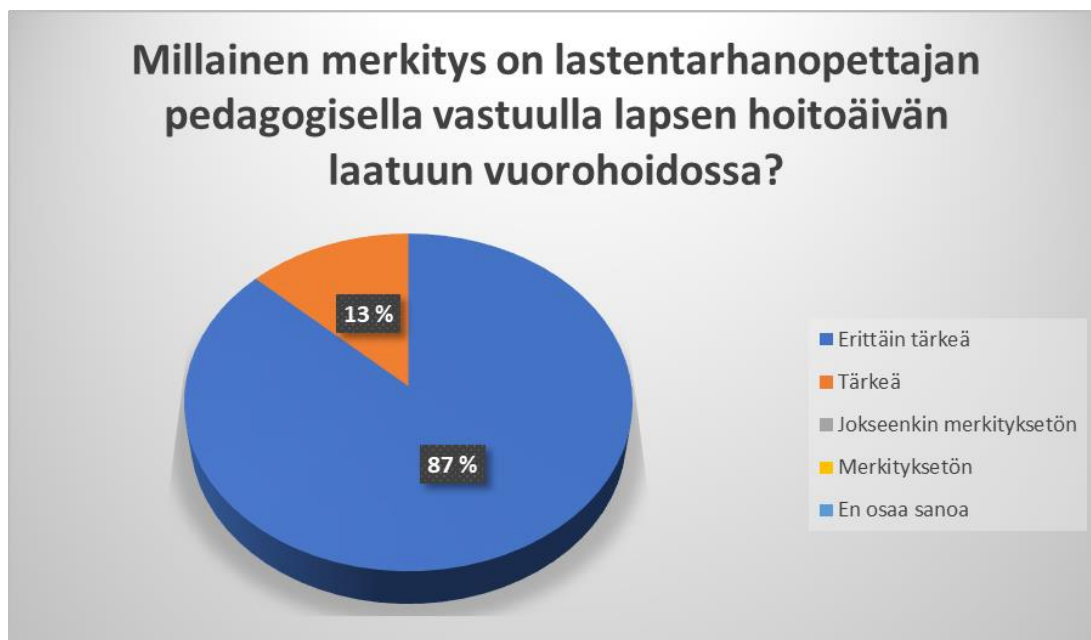
tulee luottaa omaan tiimiinsä ja siihen, että he toimivat niin kuin ollaan yhdessä sovittu. Jos asiat eivät niin mene, niin lastentarhanopettajan vastuulla on ottaa asia puheeksi ja keskustella asiasta. Lastentarhanopettajan vastuulla on kehittää toimintaa niin, että se tukee ryhmän lapsien oppimista ja ottaa huomioon yksilölliset tarpeet.”

Pedagogiseen vastuuseen kuuluu myös, että lapsen mielenkiinnon kohteet ja tarpeet on huomioitu, ja että lapsi tulee hoitopäivänsä aikana huomatuksi. Lastentarhanopettajan vastuulla on suunnitella toimintaa pienryhmissä, lapsen yksilölliset vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet huomioiden. Lastentarhanopettajan pedagogisen vastuun katsottiin luovan perustan ja vahvistavan tiimin jäsenten tietoa lapsista ja heidän tarpeistaan. Päivän rakenne ja kasvattajan tapa toimia on lastentarhanopettajan pedagogisen suunnittelun vastuulla. Lastentarhanopettajan koulutus jo itsessään nähtiin pedagogisen vastuun merkinä. Lastentarhanopettajan vastuulla on suunnitelmallinen, johdonmukainen ja pedagoginen toiminta.

Lastentarhanopettajalla nähtiin olevan suuri vastuu siitä, että lapsi saa pedagogista kasvatusta vuorohoidon arjessa ja sen oppimisen mitä laki velvoittaa. Vuorohoidossa on lapsen päivän aikana useita tilanteita, missä pedagogiikalla on tärkeä merkitys. Suunnitteluun ja valmisteluun ei koskaan ole liikaa aikaa, vuorohoidon vaihtelevissa olosuhteissa tulee vielä todella paljon muutoksia, joihin pitää pystyä reagoimaan nopeastikin hyvästä suunnittelusta huolimatta ja sen lisäksi.

Lastentarhanopettajan vastuulla nähtiin olevan varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt ja niiden toteutuminen ryhmässä. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma asettaa haasteita lastentarhanopettajalle, saati sitten lastenhoitajalle. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden ei nähty toteutuvan vuorohoidon vaihtelevissa hoito- ja työajoissa, jos toimintaa ei suunnitella ja valmistella etukäteen. Lastentarhanopettaja nähtiin toiminnan suunnittelijana ja pedagogisen toiminnan varmistajana.

Kuviossa 5, 13 % on kaksi vastaajaa ja 87 % on 13 vastaajaa.

Kuvio 5. Lastentarhanopettajan pedagoginen vastuu vuorohoidossa

8.3 Mitkä painopistealueet painottuvat tällä toimintakaudella suunnittelutyössäsi?

Lastentarhanopettajilta kysyttiin mitkä painopistealueet painottuvat tällä toimintakaudella heidän suunnittelutyössään. Vastaajat perustelivat valintojaan painopistealueista työn suunnittelussa avoimessa kysymyksessä. Eräs vastaaja totesi, että valitsi omat alueensa, koska ne ovat tärkeitä alueita ja toinen vastaaja kirjoitti, että kaikki osa-alueet täytyy ottaa huomioon suunnittelutyössä, mutta painopisteet löytyvät tietyistä alueista.

”Olen alle 3-vuotiaiden ryhmässä ja leikillä on suuri pedagoginen vaikutus oppimiseen. Siinä harjoitellaan vuorovaikutusta, tutkimista, kielellistä kehitystä ja motoriikkaa. Mielestäni myös tiedollista oppimista tapahtuu paljon leikin avulla. Oppimisympäristö on rakennettu lapsen mielenkiinnonkohteiden mukaan. Lelut ovat lasten saatavilla. Vuorovaikutus tapahtuu pienryhmien toiminnassa parhaiten.”

Kaikki vastaajat valitsivat painopistealueekseen leikin ja perustelivat sitä seuraavalla tavalla. Neljä vastaajaa kertoi, että leikki on päiväkodin yhteinen valinta painopistealueeksi tällä hetkellä. Osa kertoi leikin olevan myös tiimin yhteinen valinta painopistealueeksi. Ryhmässä kerrottiin työstettävän leikkiprojektia koko kevätkauden ajan.

Leikki nähtiin oppimisen välineenä. Vastaajat kertoivat, että leikki on monipuolinen oppimisen menetelmä ja se tukee kaikkia kehityksen osa-alueita. Leikkitaidot nähtiin myös taitoina, jotka eivät ole itsestään selviä.

Yhden vastaajan ryhmän lapsille leikkiaika on tärkeää ja tiimissä on sovittu, että leikille annetaan rauha joka päivä. Toinen vastaaja kirjoitti, että leikillä on ollut iso osa lapsiryhmän toiminnassa. Leikki ja sen teemat lähtevät lapsista. Kasvattajan mukana oleminen leikissä, sekä leikin ohjaaminen, ovat olleet heidän tämän kauden painopistealueina. Leikkiminen nähtiin myös osana pienen lapsen osallisuutta, sillä leikkies-sään lapsi saa vaikuttaa tilanteisiin. Leikin merkityksen muutos uuden varhaiskasva-tussuunnitelman valossa tulisi nähdä päiväkodissa.

Yksi vastaaja kirjoitti, että vuorovaikutuksen suunnittelu on yksi tärkeimpiä asioita hänen suunnittelutyössään, sillä lapsi oppii vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Lasten pienryhmiin jako ja pienryhmätoiminta ovat tärkeää vuorovaikutuksen suunnittelua, ja lasten vuorovaikutuksen nähtiin toteutuvan parhaiten pienryhmässä. Leikin kautta ke-hitetään myös vuorovaikutustaitoja. Vuorovaikutus nähtiin tärkeänä lähtökohtana ja tärkeänä kaikille, sekä se miten toimitaan ryhmässä ja ollaan vuorovaikutuksessa. Avoin ja rakentava vuorovaikutus lasten kanssa ja aikuisten kesken nähtiin ehdotto-mana edellytyksenä.

Vuorovaikutustaidoissa nähtiin nykyään olevan lapsilla puutteita ja niiden vaativan harjoitusta. Joku koki haasteeksi sen, että lapsiryhmät ovat suuria ja eri aikaan ovat eri lapset. Lisäksi hänen ryhmässään oli tänä vuonna paljon lapsia, joilla heikot vuorovai-kutustaidot. Vuorovaikutustaitojen muutos osana uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa tulisi huomioida vahvasti päiväkodissa.

Kahdeksan vastaajaa, jotka valitsivat toimintakulttuurin painopistealueekseen, määrit-telivät toimintakulttuurin niin, että se määrittää miten toimitaan ja mikä on tärkeää. Ryhmässä toimintakulttuuri saatetaan yhteiseksi, joka muodostuu arkipedagogiikaksi. Osalla vastaajista työtiimi oli uusi tai siinä oli ollut paljon vaihtuvuutta ja sen takia toimintakulttuuria on täytynyt pohtia ja laatia tiimisopimus, sekä arkipedagogiikka ryhmälle. Osalla taas uusia lapsia on siirtynyt ryhmään, ja ryhmän vanhoja jäänyt

heidän rinnalleen. Sen vuoksi ryhmässä on tehty työtä ryhmäytymisen ja uusien toimintatapojen oppimisen mukaan.

Yhdellä ryhmällä tietoisuus lasten erilaisista tuen tarpeista on tuonut haastetta arjen tilanteisiin, jolloin arjen käytänteitä on ollut tärkeä tarkastella uudestaan. Se, että lapsi kokee tulevansa kuulluksi ja nähdyksi, sekä olevansa osa ryhmää, on tiimissä koettu tärkeäksi. Lasten turvallisuuden tunne ja luottamus kasvattajiin on myös ollut tärkeä osa tiimin toimintaa.

Vastaajat perustelivat valintaansa oppimisympäristöstä seuraavanlaisesti. Oppimisympäristön tulee olla leikkiin ruokkivaa ja leikin mahdollistavaa. Lelujen tulee olla saatavilla. Oppimisympäristöä rakennetaan ja kehitetään lasten mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden mukaan.

Oppimisen alueiden nähtiin olevan arjessa mukana. Niiden konkreettinen avaaminen kasvattajille ja vanhemmille koettiin tärkeäksi. Laaja-alainen osaaminen ja toimintakulttuuri nähtiin sellaisina, jotka pitäisi nyt saada uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseksi.

Kuviossa 6 laaja-alaisella osaamisella oli yksi vastaaja, oppivalla yhteisöllä ei yhtäkään, toimintakulttuurilla kahdeksan vastaajaa, oppimisympäristöllä neljä vastaajaa, vuorovaikutuksella 11 vastaajaa, leikillä 15 ja oppimisen alueilla viisi vastaajaa.

Kuvio 6. Painopistealueet suunnittelutyössä

8.4 Kuinka paljon lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa suunnittelutyötä?

Perustellessaan vastauksiaan avoimessa kysymyksessä, kuinka paljon lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa suunnittelutyötä vuorohoidossa, vastaajat nostivat seuraavia teemoja esille. Niitä ovat lasten tarpeet, vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet, pienryhmät, toiminta ja arkipedagogiikka, yksilöllisen tuen tarpeet, sekä lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma ja uusi varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma nähtiin ohjeena suunnittellessa ryhmän toimintaa. Lapsen tarpeiden, toiveiden ja mielenkiinnon kohteiden pohjalta toimintaa suunnitellaan ja pedagogiikka saadaan osaksi arkea ja toimintaa.

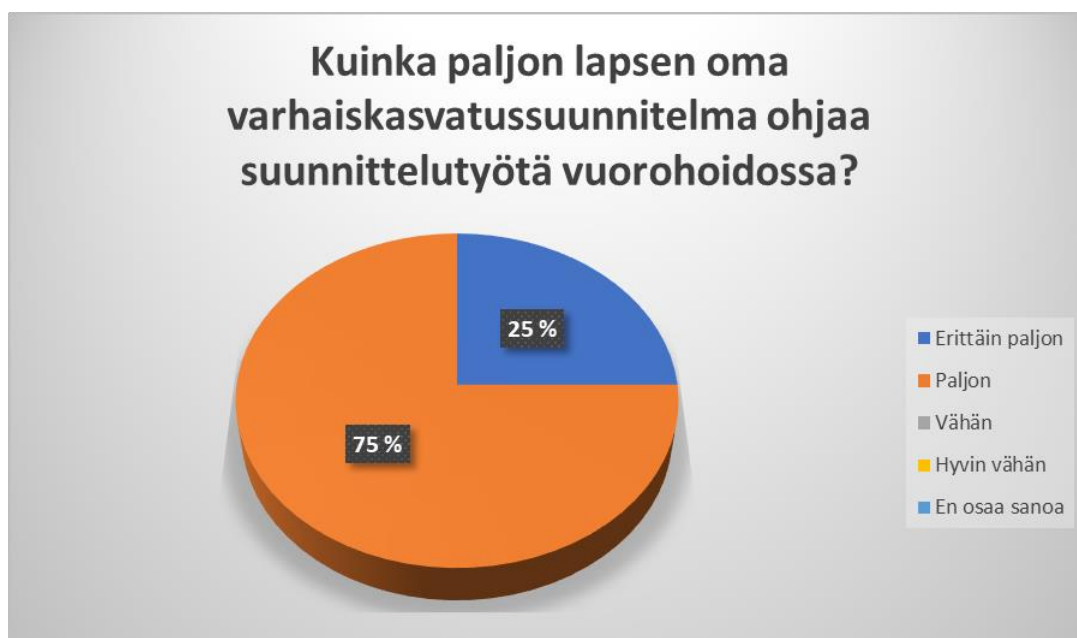
”Tiimissä käymme lasten varhaiskasvatussuunnitelmat yhdessä keskustellen läpi ja poimimme jokaisen lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan sieltä asioita.”

Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 nähtiin velvoittavana asiakirjana, toimimaan yhdessä tiimin ja huoltajien kanssa sovitun suunnitelman mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta nousseet asiat ohjaavat toimintaa. Eräs vastaaja kirjoitti, että muistaen kuitenkin, että varhaiskasvatus on ryhmäkasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelmassa pohditaan yhdessä vanhempien kanssa mitkä ovat lapsen

vahvuudet ja mistä asioista lapsi pitää erityisesti, sekä missä asioissa hän tarvitsee tukea ja oppimiskokemuksia.

Pienryhmiä jaettaessa ja toimintaa suunnitellessa, katsotaan vastaajien mukaan, ketä lapsia on paikalla ja millaisia tarpeita heillä on. Lasten tarpeet ja haasteet nähdään ryhmän toiminnan suunnittelun pohjana. Lapsen yksilöllisen tuen tarpeet tulevat esiin mietittäessä arkipedagogiikkaa, kuten esimerkiksi lähiohjauksen tarvetta siirtymissä. Vastaajien mukaan lasten tarpeet, erityisen tuen tarpeet, vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet pystytään parhaiten huomioimaan pienryhmissä. Pienryhmiä voidaan muodostaa esimerkiksi kielellisen tuen tarpeen perusteella.

Kuviossa 7, 25 % on neljä vastaajaa ja 75 % 12 vastaajaa. Yksi vastaaja oli vastannut kahteen vaihtoehtoon erittäin paljon ja paljon.

Kuvio 7. Lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma

8.5 Onko lapsen tuen tarve otettu huomioon suunnittelutyössä ryhmässä?

Lastentarhanopettajia pyydettiin vastamaan siihen, onko lapsen tuen tarve otettu huomioon suunnittelutyössä omassa ryhmässä. Vastaajien kohdalta saatiin taulukkoon 2

seuraavat tulokset, jotka tarkastellaan sosionomi (AMK), lastentarhanopettajan kelpoisuudella varustettujen lastentarhanopettajien näkökulmasta.

Taulukko 2. Lapsen tuen tarve suunnittelutyössä

	Sosionomi (AMK), Ito	Muut
Täysin samaa mieltä	4	6
Jokseenkin samaa mieltä	1	4

Vastauksia tarkastelemalla havaitaan, että muiden mielipide lapsen tuen tarpeesta suunnittelutyössä tuotti enemmän hajontaa kuin sosionomien. Sosionomi lastentarhanopettajat olivat enemmän samaa mieltä siinä, että lapsen tuen tarve on otettu täysin huomioon omassa ryhmässä suunnittelutyössä.

Kuviossa 8, 33 % on viisi vastaajaa ja 67 % kymmenen vastaajaa.

Kuvio 8. Lapsen tuen tarve

8.6 Toteutuvatko havainnointi ja pedagoginen dokumentointi?

Lastentarhanopettajilta kysyttiin, miten havainnointi ja pedagoginen dokumentointi toteutuvat vuorohoidossa työn suunnittelun välineenä. Lastentarhanopettajien

vastatessa avoimeen kysymykseen, nähtiin havainnointi ja pedagoginen dokumentointi tärkeänä, työn perustana ja toimivana työtapana joidenkin osalta. Jotkut kirjoittivat, että havainnointi toimii, mutta sen dokumentoinnissa on vielä parantamisen varaa. Pedagogiseen dokumentointiin pitäisi panostaa joidenkin vastaajien mukaan enemmän. Käytänteet ja välineet ovat olemassa, mutta jokaisen tiimissä tulisi sisäistää ne, jotta niistä tulisi päivittäinen työtapana. Havainnointiin ja pedagogiseen dokumentointiin voidaan aina tarpeen tullen palata, ja niiden pohjalta on hyvä nähdä eteenpäin. Eräs vastaaja kirjoitti, että haluaa kehittyä kirjaamisprosessissa, jotta asiat tulisivat kirjatuiksi päivittäin. Jotkut näkivät kiireen esteeksi havaintojen kirjaamiselle juuri havainnointihetkellä.

Vastaajat kertoivat käyttävänsä havainnointikansioita ryhmässä. Sinne kirjataan lapsista havaintoja päivittäin ja eri vuorokauden aikoina. Havainnointikansioon kirjataan huomioita lapsesta, lapsen oppimisesta ja leikkitaidoista. Koettiin, että olisi tärkeää kaikkien kasvattajien käyttää havainnointikansioita aktiivisesti. Ongelmaa nähdään juuri ajanpuutteessa sen täyttämiseen, etenkin lastenhoitajilla.

Varhaiskasvatussuunnitelmat ja esiopetussuunnitelmat ovat sinällään pedagogisia dokumentteja. Havainnot nähtiin ohjaavina tekijöinä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatuskeskusteluja varten käytetään havainnointikansioita. Varhaiskasvatussuunnitelmissa sovitaan lapsen yksilölliset tarpeet, jotka otetaan huomioon suunnittelussa.

Pedagogista dokumentointia vastaajat toteuttivat ottamalla kuvia kännykällä, sekä käyttämällä muksunettiä. Lasten työt nähtiin tärkeänä dokumentoinnin välineenä. Vanhemmille on laitettu valokuvia lasten toiminnasta ryhmän seinälle. Eräs vastaaja koki, että pedagogista dokumentointia tehdään paljon, mutta sitä ei vielä osata täysin hyödyntää.

”Pedagogista dokumentointia tehdään paljon, mutta sitä ei vielä ehkä osata täysin hyödyntää suunnittelun pohjana. Lasten vasut huomioidaan suunnittelussa, mutta toiminnan ja leikin havainnointia ja sen dokumentointia voisi käyttää paremmin ja enemmän suunnittelun välineenä”

Tiimipalaverit nähtiin havainnointina ja pedagogisena dokumentointina. Siellä jaetaan omia kokemuksia lapsista ja heidän tarpeistaan, sekä lapsiin liittyvää tietoa. Tiimipalaverissa myös mietitään, miten lapsen tuen tarve toteutuu kaikkina vuorokauden aikoina. Illassa olevilta lastenhoitajilta lastentarhanopettajat saavat tietoa lasten päivänsästä ja näin havainnot tulevat kaikkien tietoon.

Kuviossa 9, 6 % on yksi vastaaja, 18 % on kolme vastaajaa ja 76 % on 13 vastaajaa. Kaksi vastaajaa oli valinneet kaksi vaihtoehtoa vastauksissaan. Molemmat valitsivat sekä hyvin, että huonosti vaihtoehdot.

Kuvio 9. Havainnointi ja pedagoginen dokumentointi

8.7 Näkykö lasten ja vanhempien osallisuus toiminnan suunnittelussa?

Lastentarhanopettajilta kysyttiin, näkykö lasten ja vanhempien osallisuus toiminnan suunnittelussa omassa ryhmässä uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan. Perustellessaan vastaustaan lasten osallisuudesta avoimessa kysymyksessä, osa lastentarhanopettajista koki, että se on vielä uusi toimintatapa ja sitä opetellaan, sekä pyritään lisäämään pikkuhiljaa. Joku vastasi, että voisi näkyä enemmänkin. Joku koki, että ei hyvin eikä huonosti, vaan jotain siltä väliltä. Jonkun mielestä lasten osallisuus tulee esiin kaikissa arjen tilanteissa. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma nähtiin punaisena

lankana suunnittelussa. Toimintaa suunniteltaessa otetaan lasten mielenkiinnon kohteet huomioon.

Havainnoinnin ja dokumentoinnin kautta toteutetaan lasten osallisuutta toiminnan suunnittelussa. Lapsia havainnoimalla saadaan käsitys lasten mielenkiinnon kohteista. Havainnointi nähdään erityisen tärkeänä silloin kun lapsella ei vielä ole sanoja. Jossakin ryhmässä toiveet ja ajatukset ovat näkyvillä seinällä. Toteutuminen dokumentoidaan myös niin, että lapset ja vanhemmat näkevät mitä on toteutettu.

Kasvattajan läsnäolo nähdään tärkeänä. Kasvattajan tulee olla läsnä, jotta hän pystyy mahdollisimman hyvin tarttumaan esiin tuleviin teemoihin. Erään vastaajan mukaan, ollaan kuulolla jatkuvasti ja otetaan aiheita lapsilta. Lapsen osallisuus korostuu siinä, että lapsi kokee tulleen kuulluksi ja nähdyksi. Lapsella on tunne siitä, että hän kuuluu ryhmään. Lapsia pyritään kuuntelemaan ja ottamaan huomioon heiltä tulevat ideat ja ehdotukset toimintaa suunniteltaessa. Leikkiä ja leikkimistä arvostetaan. Lasten puheista ja leikeistä napataan ideoita.

Lapsilta tulleisiin ideoihin, aloitteisiin, kommentteihin ja aiheisiin suhtaudutaan myönteisesti ja niitä otetaan huomioon suunnittelussa. Lapsilta kysellään toiveita ja ideoita toistuvasti, ja niitä pyritään toteuttamaan mahdollisimman nopeasti. Aiheet syntyvät ja suuntautuvat lasten ansiosta ja lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon suunnittelussa. Kuvien avulla lapset, jotka eivät vielä puhu voivat osallistua päätöksentekoon.

Konkreettisia esimerkkejä lapsen osallisuuden toteutumiselle vastaajat kertoivat tapahtuvan esimerkiksi siinä, että lapset saavat äänestää eri vaihtoehtoista. Lapset saavat kertoa mitä he haluavat juuri tänään tehdä. Yhdessä ryhmässä lapsen päivälevon tarpeesta keskustellaan ja annetaan lapsen levätä sopiva määrä. Päivälevolle mentäessä lapsi saa päättää kuinka paljon riisua vaatteita. Lapsi saa myös päättää, millaisen lelun hän tuo päiväkotiin. Ruokailussa tässä ryhmässä lasta tuetaan valitsemaan mitä ja kuinka paljon hän jaksaa syödä. Yhdessä ryhmässä laulut, lorut ja kirjat ovat päivittäinen oppimismuoto.

”Toimintaa suunniteltaessa otamme lasten mielenkiinnon kohteet huomioon. Esimerkiksi lapset miettivät yhtenä päivänä mitä värejä tulee, kun sekoitetaan eri värejä yhteen. Verstaalla sitten kokeilimme ja testasimme värejä. Lisäksi lapset saavat äänestää eri vaihtoehtoista ja siten vaikuttaa. Lapsia havainnoimalla saamme käsityksen heidän mielenkiinnoistaan. Kasvattajan tulee olla läsnä, jotta pystyy tarttumaan mahdollisimman hyvin esiin tuleviin teemoihin. Lapset ovat olleet osittain mukana myös oppimisympäristön suunnittelussa.”

Vastaajien kohdalta saatiin taulukkoon 3 seuraavat tulokset, jotka tarkastellaan työkokemusvuosien näkökulmasta. Vastauksia on yhteensä enemmän kuin 15, koska osa vastaajista oli vastannut kahteen vaihtoehtoon.

Taulukko 3. Lasten osallisuus suunnittelutyössä

	Alle 10 vuotta työkokemusta	Vähintään 10 vuotta työkokemusta
Erittäin hyvin	1	0
Hyvin	4	9
Huonosti	0	3
Hyvin huonosti	0	0
En osaa sanoa	0	1

Työssä vähintään 10 vuotta olleet lastentarhanopettajat näkivät työnsä kriittisemmin kuin työssä alle 10 vuotta olleet. Voimme nähdä, että heidän vastauksensa tuotti enemmän hajontaa kuin työssä alle 10 vuotta olleilla. He näkivät lasten osallisuuden toteutuvan uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan huonommin kuin työssä alle 10 vuotta olleet.

Kuviossa 10, 6 % on yksi vastaaja, 16 % on kolme vastaajaa ja 72 % on 13 vastaajaa. Kolme vastaajaa oli valinneet kaksi vastausvaihtoehtoa. Kaikki kolme valitsivat vastausvaihtoehtoikseen sekä hyvin, että huonosti.

Kuvio 10. Lasten osallisuus suunnittelutyössä

Noin puolet lastentarhanopettajista näki vanhempien osallisuuden suunnittelussa uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan toteutuvan huonosti. Perustellessaan vastauksiaan avoimessa kysymyksessä, eräs vastaaja koki, ettei voi vastata vanhempien osallisuuden toteutuvan hyvin tai huonosti, vaan jotain siltä väliltä. Vanhempien osallisuudessa nähtiin vielä kehitettävää ja sen nähtiin olevan vähäistä. Yhden vastaajan mukaan vanhempien osallisuus ei näkynyt vielä konkreettisesti arjessa. Vanhempien osallisuuden nähtiin olevan uusi asia ja hakevan vielä käytäntöjä.

”En voi vastata hyvin enkä huonosti, vaan jotain siltä väliltä. Vanhempien kanssa teemme päivittäin yhteistyötä keskustelemalla päivähoitopäivän päätteeksi päivän kulusta. Vuoden aikana järjestämme erilaisia tilaisuuksia ja juhlia, joihin kutsumme vanhempia. Vasukeskusteluissa vanhemmilla on mahdollisuus osallistua tavoitteiden suunnitteluun. Tässä olisi vielä kehitettävää!”

Vastaajien mukaan vanhempien toiveita pyritään kuuntelemaan ja toteuttamaan niitä. Herkällä korvalla ollaan ja vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. Vanhempien aktiivisuuden tason ei nähty, sillä hetkellä olevan sellainen, että heiltä tulisi ideoita. Niitä on pyritty kyselemään, mutta kiinnostusta ei ole edes vanhempainiltaan jossakin ryhmässä. Toisaalta vanhemmat osallistuvat kyselyihin, eli haluavat kuitenkin vaikuttaa.

Vanhempien osallisuus työn suunnitteluun on nähty toteutuvan vanhempainillassa, jossa heillä oli mahdollisuus kertoa ideoita ja ajatuksiaan. Vanhemmilta on saatu joi-takin retkikohde ideoita. Jossakin paikassa oli suunnitteilla vanhempainilta, jossa au-kaistaan aihetta vanhempien osallisuus. Vanhempien osallisuuden ja osallistamisen nähtiin olevan vielä alkuvaiheessa.

Jossakin ryhmässä vanhemmilta on kysytty useaan otteeseen toiveita ja ne ovat esillä, samoin kuin lasten toiveet. Vanhemmilta on myös kysytty mielipiteitä ja toiveita esi-koulun sisällöstä. Viisi vuotiaiden vanhemmilta oli kysytty toiveita yhteistyömuo-doista. Näiden pohjalta on suunniteltu yhteistyötä. Yhden vastaajan mukaan vanhem-pien toiveita ja pyyntöjä pyritään kuulemaan mahdollisuuksien mukaan.

Vanhempien osallisuuden suunnitteluun nähtiin toteutuvan varhaiskasvatuskeskuste-luissa. Keskustelussa vanhemmillä on mahdollisuus kertoa toiveita ja odotuksia, sekä suunnitella tavoitteita lapselle. Osallisuuden nähdään myös tulevan esiin siinä, kun vanhempi miettii lapsen vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita ja ne kirjataan varhais-kasvatussuunnitelmaan. Yhdessä ryhmässä varhaiskasvatuskeskustelujen pitäminen oli viivästynyt tiimissä tapahtuneiden muutosten takia, joten vanhempien näkemys las-ten toiminnasta oli jäänyt vähäiseksi.

Konkreettisina esimerkkeinä vanhempien osallisuuteen mainittiin suunnitteilla oleva palautelaatikko, johon vanhemmat voivat ajatuksiaan jättää. Muksunetti on myös väylä, jossa he voivat kommentoida ja kertoa ajatuksiaan. Yhdessä ryhmässä vanhem-mat voivat sopia lapsen päivälevon tarpeesta ja mahdollisuuksien mukaan myös olla vaikuttamassa toiminnan sisältöjen suunnitteluun.

Kuviossa 11, 18 % on kolme vastaajaa, 29 % viisi vastaajaa ja 53 % yhdeksän vastaa-jaa. Kaksi vastaajaa oli valinneet kaksi vastausvaihtoehtoa, jotka olivat hyvin ja huo-nosti.

Kuvio 11. Vanhempien osallisuus suunnittelutyössä

8.8 Minkälaista tukea kaipaat suunnittelutyöhösi?

Lopuksi lastentarhanopettajilta kysyttiin avoimissa kysymyksissä minkälaista tukea he kaipaavat suunnittelutyöhönsä, sekä mitä muuta he haluaisivat sanoa aiheeseen liittyen. Lastentarhanopettajat kaipasivat lisää aikaa ja aikaa olla pois ryhmästä. Suunnittelu-aika nähtiin olemattomana. He kaipasivat keskittymistä ja spontaanisuutta, sekä rauhallista tilaa ja työvälineitä suunnitteluun. Moni haluaisi tehdä suunnittelutyötä kotona, jotta suunnittelun laatu olisi parempaa ja kohdennettua, ja voisi keskittyä paremmin. Suunnitteluun kaivattiin myös yhtäläisiä käytäntöjä saman hallintokunnan taloissa. Sitä kyseenalaistettiin esimerkiksi, että miksi joissakin taloissa osan suunnitteluajasta saa tehdä kotona ja joissakin ei.

Suunnittelutyön kuvattiin sisältävän arjen ja päivien suunnittelua, pitkälti myös tiimi-asioiden pohtimista, varhaiskasvatuskeskustelujen laatimista, materiaalien etsintää ja monenlaista muuta. Ja tähän kaivattiin nimenomaan rauhallisempaa tilaa ja hetkeä, jotta voisi keskittyä paremmin. Suunnittelu-aika nähtiin sellaisena, että se olisi tärkeää jättää ainoastaan suunnitteluun. Kirjallisten tehtävien nähtiin häiritsevän sitä mahdollisuutta. Yhteiset suunnitteluajat työparin kanssa nähtiin tärkeinä. Siten voidaan jakaa ajatuksia ja käydä pedagogisia keskusteluja. Yhdessä voidaan myös suunnitella seuraavien viikkojen toimintaa. Myös se nähtiin hienona, että suunnitteluajalle sai katsoa

itse ajan. Lastentarhanopettaja työparia kaivattiin myös rinnalle tukemaan näkemyksiä ja jakamaan arkea, jos sellaista ei ollut. Esiopetuksen suunnitteluun kaivattiin myös tukea ja esiopetusryhmien kesken yhteistä suunnittelua. Myös tiimivastaaville toivottiin erillistä suunnittelu-aikaa. Konkreettista tukea kaivattiin keinoina pedagogiseen dokumentointiin, sekä koulutusta lasten ja vanhempien osallisuudesta. Uudesta varhaiskasvatussuunnitelmasta oltiin innoissaan ja siitä haluttiin oppia lisää pieni pala kerrallaan.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kysyttäessä päiväkodin arvoperustan ja oppimiskäsityksen tukevan suunnittelutyötä, sosionomi taustaiset lastentarhanopettajat tuottavat enemmän hajontaa vastauksissa. He ovat enemmän sitä mieltä kuin muut, että arvoperusta ja oppimiskäsitys tukee suunnittelutyötä jokseenkin. 87 % vastaajista, eli 13 vastaajaa näkee lastentarhanopettajan pedagogisen vastuun erittäin tärkeänä. Lastentarhanopettaja nähdään ryhmänsä pedagogisena johtajana, tiedottajana, puheeksi ottajana ja yhdessä tiiminsä kanssa arkipedagogiikan luoja. Lastentarhanopettajan luoman toimivan arkipedagogiikan nähdään laajentuvan iltoihin ja viikonloppuihin tiimin työssä. Lastentarhanopettaja on kyselyn mukaan vastuussa pienryhmätoiminnasta, sekä lapsen mielenkiinnon kohteiden ja vahvuuksien huomioinnista. Suunnitelmallinen ja johdonmukainen varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjen mukainen pedagoginen toiminta vuorohoidossa on lastentarhanopettajan vastuulla. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden ei nähdä toteutuvan vuorohoidon vaihtelevissa hoito- ja työajoissa, jos toimintaa ei suunnitella ja valmistella etukäteen.

Kaikki kyselyyn vastaajat näkevät työnsä painopistealueeksi leikin, sillä se on muun muassa päiväkodin yhteinen valinta painopisteeksi. Leikki on monipuolinen oppimisen menetelmä ja tukee kaikkia kehityksen osa-alueita vastaajien mukaan. Leikkiminen nähdään osana pienen lapsen osallisuutta ja leikkimisen merkityksen muutos

uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan tulee nähdä päiväkodissa vastaajien mielestä. Leikki ja sen teemat lähtevät lapsista.

Vastaajien mukaan vuorovaikutustaitojen muutos osana uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa tulisi huomioida vahvasti päiväkodissa. Lisäksi toimintakulttuuri määrittelee miten toimitaan ja mikä on tärkeää. Oppimisympäristö rakennetaan ja kehitetään lasten mielenkiinnonkohteiden ja tarpeiden mukaan. Oppimisen alueiden avaaminen kasvatäjille ja vanhemmille koetaan tärkeäksi ja laaja-alainen osaaminen pitäisi saada uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseksi.

Havainnointiin on välineet ryhmässä, mutta kirjaaminen ontuu, sekä jonkun mielestä havaintojen käyttäminen toiminnan suunnittelussa. Pedagogista dokumentointia tehdään paljon, mutta sitä ei vielä osata täysin hyödyntää suunnittelun pohjana. Lapsen osallisuutta tuetaan havainnoimalla lasta, sekä olemalla läsnä lapselle. Lasten aloitteita ja ideoita, sekä mielenkiinnon kohteita pyritään ottamaan huomioon. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma nähdään punaisena lankana suunnittelussa. Alle 10 vuotta lastentarhanopettajana työskennelleet näkivät lasten osallisuuden toteutuvan suunnittelutyössä paremmin kuin yli 10 vuotta lastentarhanopettajana työskennelleet.

53 % vastaajista, eli yhdeksän vastaajaa näkee vanhempien osallisuuden suunnittelussa toteutuvan huonosti. Vanhempien osallisuuden nähdään olevan vähäistä ja siinä olevan kehitettävää. Vanhempainillassa vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa lapsen arkeen. Vanhempien aktiivisuuden tason nähdään olevan heikkoa. Varhaiskasvatuskeskustelun nähdään olevan paikka, jossa vanhemman osallisuus tapahtuu. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta nousseet asiat ohjaavat toimintaa ja uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 nähdään velvoittavana asiakirjana, toimimaan yhdessä tiimin ja huoltajien kanssa sovitun suunnitelman mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa on lapsen mielenkiinnon kohteet ja tarpeet.

Lastentarhanopettajat kaipaavat aikaa suunnittelutyöhön ja aikaa olla pois ryhmästä, sekä mahdollisuuden tehdä suunnittelua kotona. Suunnitteluajalla suunnitellaan arkea ja päiviä, laaditaan varhaiskasvatuskeskusteluja, etsitään materiaalia ja pohditaan tiimin asioita. Suunnittelu aika halutaan pitää vain suunnitteluna, jotteivät muut kirjalliset työt häiritse sitä. Suunnitteluun kaivataan myös konkreettisia koulutuksia lasten ja

vanhempien osallisuudesta, sekä keinoja pedagogiseen dokumentointiin. Lastentarhanopettaja pari nähtiin tärkeänä, sekä laajempi yhteinen suunnittelu esiopetuksessa.

Kyselytutkimuksen kautta saadut vastaukset ovat vastanneet tutkimuskysymykseen. Voidaan todeta, että pääsääntöisesti lastentarhanopettajat haluavat suunnitella lasten parissa tehtävää työtä uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan. Heillä on siihen tietoa, mutta kaikki menetelmät eivät vielä ole päässet käytäntöön asti. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman käytännöt vuorohoidon suunnittelutyössä hakevat vielä paikkaansa ja se vie aikaa. Jokainen lastentarhanopettaja tutustuu uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan eri tahdissa, joku voi olla jo pitkällä jossakin asiassa, kun toinen vasta tutustuu siihen. Lastentarhanopettajilla on pääsääntöisesti tieto siitä miten uusi varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa ja velvoittaa lastentarhanopettajan suunnittelutyötä. Lisäksi lastentarhanopettajilla on konkreettisia esimerkkejä siitä, miten työtä tulisi suunnitella uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan.

10 LOPPUPOHDINTA

Opinnäytetyön laatijan mielestä tutkimus on onnistunut ja sillä on luotettavuutta. Tosin kyselytutkimuksessa vastaaja voi vastata oman mielensä mukaan, vaikka ei niin toimitakaan arjessaan. Jos suunnittelutyötä videoisi, voisivat vastaukset olla toisenlaisia. Kyselytutkimukseen vastaaja valitsee itse, vastaako ihanteiden vai realismin mukaan. Ovatko vastaukset sen mukaisia kuin asian pitäisi olla, vai sen mukaisia kuin asiat ovat oikeasti.

Opinnäytetyön laatija on mielestään pystynyt ottamaan kaiken oleellisen huomioon lastentarhanopettajille suunnatussa kyselylomakkeessa, sekä aineiston analysoinnissa ja johtopäätöksissä. Teoriassa opinnäytetyön laatija on kuvannut mihin lastentarhanopettajan suunnittelutyö vuorohoidossa perustuu. Millaisissa olosuhteissa lastentarhanopettaja työskentelee ja mikä on suunnittelutyön pohja. Tulokset vastaavat tutkimuskysymyksiin: 1. Miten toimintaa jatkossa tulee suunnitella, kun perustan tulee olla

aivan toisenlainen kuin aiemman varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan?

2. Mihin uusi varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa ja velvoittaa lastentarhanopettajan suunnittelutyötä? Lastentarhanopettajat ovat miettineet omaa suunnittelutyötään uuden varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta, se näkyi vastauksissa, jos tarkastelemme varhaiskasvatussuunnitelman perusteita 2016. Toki uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan tutustuminen vie aikaa ja työkäytäntöjen vakiintuminen vaatii kokeiluja ja syvää perehtymistä. Jos saman kyselytutkimuksen olisi tehnyt viiden vuoden päästä, voisi olettaa, että vastaukset olisivat syvällisempiä ja joitakin käytäntöjä olisi kokeiltu ja vakiinnutettu.

Opinnäytetyön laatija sai uusia oivalluksia tarkastellessaan kyselytutkimuksen vastauksia. Vaikka päiväkodissa työskentelee eri koulutuspolun käyneitä ihmisiä, koetaan pedagoginen suunnittelutyö silti suhteellisen samanlaisena. Lastentarhanopettajat ovat homogeenisempi joukko, kuin miltä arjen työssä voisi vaikuttaa. Päiväkodin arjessa lastentarhanopettajilla saattaa olla erimielisyyksiä ja eri painotuksia työlle. Tutkimuksen mukaan kuitenkin päätavoite on suhteellisen samanlainen kaikilla. Jatko tutkimusaiheeksi opinnäytetyön laatija ehdottaa tutkimusta vanhempien ja lasten parissa. Mikä on heidän näkökulmansa lastentarhanopettajan suunnittelutyöhön ja uuden varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjen toteutumiseen lapsen vuorohoidon arjessa?

Koko vuorohoito on myös opinnäytetyön laatijan mielestä liian vähälle huomiolle jätetty kenttä varhaiskasvatuksessa. Koko vuorohoito kaipaa syvällistä tutkimusta ja lainsäädäntöä, jotta lasten arki olisi turvattua ja hyvinvoivaa. Esimerkiksi henkilöstön osaamisvaatimuksia ja mitoitusta voisi tarkastella tutkimuksen avulla. Opinnäytetyön tavoitteena laatijalle henkilökohtaisesti oli myös kasvaa lastentarhanopettajan työn suunnittelijana ja tutustua varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016 syvällisesti. Molemmat henkilökohtaiset tavoitteet täyttyivät.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Bookwell Digital Oy.

Alanen, M. 2016. Kontekstina vuoroahoito – lastentarhanopettajien ja lasten vanhempien näkökulmat tarkastelussa. Pro-gradu tutkielma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Viitattu 29.11.2018. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99649/GRADU-1472823761.pdf?sequence=1>

Dal Maso, A. ”Lapsen oikeus osallisuuteen”. One glass of milk, please. 29.11.2018. <https://lapsenmaailma.fi/blogit/one-glass-of-milk-please/lapsen-oikeus-osallisuuteen/>

Hevonoja, J. 2013. Sinkkonen: Pienelle lapselle vuoroahoito voi aiheuttaa hylätyksi tulemisen tunnetta. Viitattu 29.11.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-6922437>

Jaakkola, H. 2018. S-A-K päiväkodeissa. Talentia 5, 23.

Jarvis, P. 2007. Globalisation, Lifelong learning and the learning society. Sociological perspectives. Abingdon: Routledge

Kalliala, M. 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Yliopistopaino.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.

Lindberg, H-M. 2016. Alle kolmivuotiaiden pedagogiikka. Diskurssianalyttinen tutkimus lastentarhanopettajien pedagogisesta puheesta. Pro-gradu tutkielma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Viitattu 28.8.2018. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100368/GRADU-1482154579.pdf?sequence=1>

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2013. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen - . Saarijärven Offset Oy.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. Viitattu 28.8.2018. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Porin kaupungin www-sivut. 2018. Viitattu 28.8.2018. www.pori.fi

Rauhala, A-M. 2016. Lastentarhanopettajan työn suunnittelu. Miten ja milloin työtä suunnitellaan ja mitkä asiat työhön vaikuttavat? AMK-opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu. Viitattu 28.8.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016120519094>

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Virtanen, J. 2006. Fenomenologinen metodi: tutkimuksen tekemisen vaiheet. Teoksessa Metsämuuronen, J (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 175.

Välimäki, R. 2018. Varhaiskasvatusyksikön päällikkö. Porin kaupunki. Pori. Henkilökohtainen tiedonanto 27.7.2018.

LIITE 1

Hyvä kyselyyn vastaaja

Täydennän sosionomi (AMK) koulutustani Satakunnan ammattikorkeakoulussa lastentarhanopettajan pätevyydellä. Teen opinnäytetyötäni vuoropäiväkoti Veturitallin johtajan pyynnöstä, aiheesta lastentarhanopettajan suunnittelutyö uuden varhaiskasvatussuunnitelman valossa Porin vuorohoidossa. Opinnäytetyön kautta etsitään välineitä ja toimintamalleja toimivaan suunnittelutyöhön vuorohoidossa. Haluankin toimittaa tässä Teille hyvä lastentarhanopettaja kyselylomakkeen aiheeseen liittyen. Vastauksenne on meille erittäin tärkeä.

Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet haastaa ja velvoittaa varhaiskasvatusta toteuttavia yhteisöjä ja yksilöitä muuttamaan ajatustapojaan ja toimintamallejaan, sillä se tarjoaa uusia toimintamalleja ja painopisteitä varhaiskasvatustyöhön. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painottuvat muun muassa vahvasti laaja-alainen osaaminen, oppiva yhteisö, toimintakulttuuri, oppimisympäristö, vuorovaikutus, lasten osallisuus ja leikki. Oppimisen alueen sisältönä ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, sekä kasvan, liikun ja kehityn.

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma korostaa lastentarhanopettajan pedagogista vastuuta. Vuorohoito tuo omia haasteitaan suunnittelutyöhön. Laajat toiminta-ajat vaikuttavat siihen, että tiimin jäsenet eivät aina kohtaa ja pääse suunnittelemaan, sekä toteuttamaan pedagogiikkaa yhdessä. Lapsiryhmiä yhdistellään ja kasvattajia voi olla useasta eri ryhmästä. Pohdinnassa on, miten lastentarhanopettajan pedagoginen vastuu välittyy jokaisen lapsen päivään jokaisena vuorokauden aikana.

Vastausaikaa on perjantaihin 2.3.2018 asti. Voitte vastata kyselyyn joko suoraan sähköpostistanne olevasta linkistä Google forms kyselynä tai voitte palauttaa vastauksenne kirjallisesti suljetussa kirjekuoressa sisäisessä postissa Veturitallin päiväkotiin nimellä ”Tuija Anoschkin, opinnäytetyö”. Jos on vaikeuksia lomakkeen avaamisessa, niin sähköpostia voi laittaa osoitteeseen maria.jokinen@student.samk.fi. Kaikki

vastaukset pysyvät anonyymeinä opinnäytetyössä. Opinnäytetyö toimitetaan kirjallisenä päiväkotinne sen valmistuttua. Toivon, että vastaisitte kyselyyn!

Yhteistyöstä kiittäen,

Maria Jokinen

KYSELYLOMAKE LASTENTARHANOPETTAJAN SUUNNITTELUTYÖSTÄ

Monivalintakysymyksissä rastita oikea vaihtoehto.

1. Kokemus lastentarhanopettajan työstä vuosina.

☐ 0-5

☐ 5-10

☐ 10-20

☐ 20-30

☐ 30+

2. Koulutustausta

☐ Lastentarhanopettaja, opistopohjainen

☐ Sosionomi (AMK), lastentarhanopettajan pätevyydellä

☐ Sosiaalikasvattaja

☐ Kasvatustieteen kandidaatti

☐ Muu: _____

3. Päiväkodin arvoperusta ja oppimiskäsitys ovat uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisia ja tukevat suunnittelutyötäsi.

☐ Täysin samaa mieltä

☐ Jokseenkin samaa mieltä

☐ Jokseenkin eri mieltä

☐ Täysin eri mieltä

☐ En osaa sanoa

4. Millainen merkitys on lastentarhanopettajan pedagogisella vastuulla lapsen hoitopäivän laatuun vuorohoidossa?

☐ Erittäin tärkeä

☐ Tärkeä

☐ Jokseenkin merkityksetön

☐ Merkityksetön

☐ En osaa sanoa

5. Perustele edellinen vastauksesi lastentarhanopettajan pedagogisesta vastuusta

6. Mitkä painopistealueet painottuvat tällä toimintakaudella suunnittelutyössäsi?

☐ Laaja-alainen osaaminen

☐ Oppiva yhteisö

☐ Toimintakulttuuri

☐ Oppimisympäristö

☐ Vuorovaikutus

☐ Leikki

☐ Oppimisen alueet

7. Perustele valintasi painopistealueista.

8. Kuinka paljon lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa suunnittelutyötä vuorohoidossa?

☐ Erittäin paljon

☐ Paljon

☐ Vähän

☐ Hyvin vähän

☐ En osaa sanoa

9. Perustele edellinen vastauksesi lapsen omasta varhaiskasvatussuunnitelmasta.

10. Lapsen tuen tarve on otettu huomioon suunnittelutyössä ryhmässäni.

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä
- ☐ En osaa sanoa

11. Miten havainnointi ja pedagoginen dokumentointi toteutuvat vuorohoidossa työn suunnittelun välineenä?

- ☐ Erittäin hyvin
- ☐ Hyvin
- ☐ Huonosti
- ☐ Hyvin huonosti
- ☐ En osaa sanoa

12. Perustele edellinen vastauksesi havainnoinnista ja pedagogisesta dokumentoinnista.

13. Näkyykö lasten osallisuus toiminnan suunnittelussa omassa ryhmässäsi uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti?

- ☐ Erittäin hyvin
- ☐ Hyvin
- ☐ Huonosti
- ☐ Hyvin huonosti
- ☐ En osaa sanoa

14. Perustele edellinen vastauksesi lasten osallisuudesta.

15. Näkyykö vanhempien osallisuus toiminnan suunnittelussa omassa ryhmässäsi uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti?

☐ Erittäin hyvin

☐ Hyvin

☐ Huonosti

☐ Hyvin huonosti

☐ En osaa sanoa

16. Perustele edellinen vastauksesi vanhempien osallisuudesta.

17. Minkälaista tukea kaipaat suunnittelutyöhösi?

18. Mitä muuta haluaisit sanoa aiheeseen liittyen?

Kiitos vastauksestasi!

